ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР.

№ 59 (1260) | Пятніца, 28 ліпеня 1961 года | Цана 4 кап.

ЮНАЦТВА — ЗА МІР І ДРУЖБУ

Іх каля 700—прадстаўнікоў маладзёжных і студэнцкіх арганізацый, таварыстваў, саюзаў—энергічных, валявых юнакоў і дзяўчат. З усіх кантынентаў прыехалі яны ў сталіцу нашай Радзімы Маскву на Сусветны форум моладзі, які адкрыўся 25 ліпеня ў Калоннай зале Дома Саюзаў. Моладзь сабралася для таго, каб абмяняцца сваімі думкамі і спадзяваннямі, радасцямі і трывогамі.

Маладому пакаленню належыць будучыня, і гэтая будучыня павінна быць светлай і радаснай. Сёння юнацтва нашай планеты ўсё больш рашуча выступае за дружбу паміж народамі, за мірнае суіснаванне, поўнае і ўсеагульнае раззбраенне. Моладзі — жыць, працаваць, ствараць! Ёй ненавісна вайна, бо вайна — гэта смерць мільёнаў людзей, гэта разбураныя і спаленыя гарады і сёлы, галеча і цемра.

Форум адкрывае старшыня Камітэта маладзёжных арганізацый СССР Пётр Рэшатаў. Ад імя мільёнаў юнакоў і дзяўчат Савецкага Саюза ён сардэчна вітае ўдзельнікаў форума і ў іх асобе ўсю моладзь, віншуе з вялікай падзеяй у жыцці маладога пакалення—пачаткам Сусветнага форума моладзі.

Ад імя масквічоў удзельнікаў Сусветнага форума моладзі вітае старшыня Маскоўскага гарадскога Савета дэпутатаў працоўных Н. І. Бабро́ўнікаў.

Старшынствуючы, прадстаўнік Нацыянальнага камітэта форума Японіі Харуо Камія паведамляе, што на імя ўдзельнікаў форума атрымана прывітальнае пасланне ад аднаго з лепшых сяброў маладых людзей нашага пакалення — Старшыні Савета Міністраў СССР Мікіты Сяргеевіча Хрушчова. Чуваць бурныя апладысменты.

Тэкст прывітання зачытвае кіраўнік савецкай дэлегацыі, першы сакратар ЦК ВЛКСМ Сяргей Паўлаў. У зале ўспыхвае авацыя. Усе ўстаюць. На працягу некалькіх мінут юнакі і дзяўчаты скандуюць «Мір! Дружба!».

Затым з дакладам «Моладзь, узаемаразуменне, супрацоўніцтва і мірнае суіснаванне» выступае прадстаўнік савецкай моладзі Сяргей Паўлаў.

У чалавецтва, падкрэслівае ён, няма цяпер больш важнай і больш неадкладнай праблемы, чым праблема забеспячэння трывалага міру на зямлі. Мы лічым, што адзіна рэальным сродкам назаўсёды выгнаць вайну з нашай планеты з'яўляецца ўсеагульнае і поўнае раззбраенне.

Мы спадзяёмся, сказаў у заключэнне дакладчык, што форум дапаможа ліквідаваць наяўнае яшчэ недавер'е і прадузятасць, дасць добрую магчымасць абмяняцца думкамі па найбольш важных пытаннях сучаснасці, будзе садзейнічаць далейшаму пашырэнню міжнародных сувязей моладзі. Мы працягваем руку дружбы ўсёй моладзі свету: давайце сустракацца, каб ведаць адзін аднаго, давайце мацаваць дружбу, каб нашы дзеці раслі са словамі: «будаваць, сябраваць, любіць!» Давайце разам змагацца за свет, у якім не будзе войнаў, галечы і невуцтва.

Першы дзень работы Сусветнага форума закончыўся вялікім канцэртам Дзяржаўнага рускага народнага хору імя Пятніцкага. Горача і шчыра апладзіравала моладзь савецкім спевакам, танцорам, музыкантам. Удзельнік форума студэнт-філолаг з Фларэнцыі Андрэ Маргеры ў захапленні гаворыць:

— Як гэта добра! У першы дзень форума мы мелі магчымасць пазнаёміцца з цудоўным рускім мастацтвам... Не ведаю, ці ёсць лепшы сродак у найкарацейшы тэрмін пазнаць душу другога народа, чым мастацтва!

На наступны дзень удзельнікі форума абмяркоўваюць тэму — «Моладзь сярэдзіны XX стагоддзя і яе праблемы».

З дакладам «Моладзь, барацьба супраць каланіялізму і імперыялізму, за нацыянальную незалежнасць і праблемы міру» выступілі: віцэ-прэзідэнт Усеагульнага саюза студэнтаў мусульман Алжыра Джамаль Хоху, кіраўнік дэлегацыі моладзі рэвалюцыйнай Кубы, капітан паўстанцкай арміі Хорхе Рыскет Вальдэс, сакратар Сацыялістычнай маладой гвардыі Бельгіі Жыльбер Клажо.

— Юнакі і дзяўчаты свету! — гаворыць кубінец. — Ведайце, што ніякая пагроза і ніякая агрэсія не змогуць паставіць нас на калені і прымусіць збочыць з выбранага намі шляху. З воклічам «Радзіма або смерць!» пад кіраўніцтвам нашага любімага правадыра Фідэля Кастра мы выстаім перад любой агрэсіяй. Мы пераможам.

Гэтыя словы гучаць як клятва. Удзельнікі форума стоячы вітаюць пасланца рэвалюцыйнай Кубы.

«Моладзь і раззбраенне» — з такімі дакладамі выступілі першы сакратар Саюза сацыялістычнай моладзі Польшчы Марыян Рэнке і прадстаўнік руху за ядзернае раззбраенне Вялікабрытаніі Майкл Гольдмен.

У Доме літаратараў адбылося ўрачыстае адкрыццё міжнароднага маладзёжнага клуба «Форум».

УДЗЕЛЬНІКАМ СУСВЕТНАГА ФОРУМА МОЛАДЗІ

Юныя сябры!

Мне дастаўляе вялікае задавальненне паслаць словы прывітання ўсім удзельнікам Сусветнага форума моладзі і ўсім юнакам і дзяўчатам зямлі, якія накіравалі вас на гэту сустрэчу. Добра, што маладыя людзі розных рас і нацыянальнасцей, перакананняў і вераванняў вырашылі сустрэцца разам і абмеркаваць важнейшыя праблемы, якія выклікаюць заклапочанасць ва ўсім свеце.

Забяспечыць людзям мір, дабіцца вызвалення ўсіх народаў ад каланіяльнага прыгнечання, змагацца за сацыяльны прагрэс, каб назаўсёды зжыць галечу, хваробы, беспрацоўе і эксплуатацыю, — вось высакародныя мэты, дзеля якіх многія мільёны людзей розных пакаленняў аддалі і аддаюць усю сваю энергію, сілы і веды.

Моладзь — гэта магутная, дынамічная, баявая сіла, якая актыўна ўдзельнічае ў барацьбе чалавецтва за сваю лепшую будучыню. Абараняючы справы міру, яна адстойвае свае правы і інтарэсы супраць усякіх замахаў на іх з боку рэакцыйных сіл.

Моладзь усё больш рашуча выступае за ўмацаванне міру паміж народамі, за мірнае суіснаванне, поўнае і ўсеагульнае раззбраенне, уключаючы забарону ядзернай зброі. Маладое пакаленне ўносіць вялікі ўклад у самаадданую барацьбу народаў супраць самай ганебнай формы прыгнечання чалавека — каланіялізму. Маладое пакаленне актыўна ўдзельнічае ў развіцці нацыянальнай эканомікі і культуры краін, якія заваявалі свабоду і нацыянальную незалежнасць.

Народы ўсяго свету не могуць заплюшчваць вочы на тое, што рэакцыйныя сілы на Захадзе хочуць штурхнуць чалавецтва ў бездань цяжкай па сваіх выніках ядзернай вайны. У Еўропе гэтыя сілы ўпарта, насуперак волі народаў, ствараюць ачаг вайны, адмаўляючыся ад урэгулявання германскай праблемы на аснове заключэння мірнага дагавору з Германіяй і вырашэння праблемы Заходняга Берліна.

Але народы свету сёння ў сілах спыніць вар'ятаў, якія хочуць уцягнуць чалавецтва ў катастрофу. Трывалы мір можна забяспечыць, калі за яго будуць змагацца ўсе народы, уся моладзь на зямлі. Множыць намаганні і адзінства дзеянняў юнакоў і дзяўчат усіх краін у гэтай барацьбе — вось тая высакародная задача, якую само жыццё паставіла перад маладым пакаленнем.

І чым мацней будзе гучаць голас моладзі за мір, тым хутчэй мы прыйдзем да таго часу, калі будзе знішчана ўсякая зброя і людзі будуць спакойна працаваць, не баючыся ўзнікнення разбуральнай ядзернай вайны.

Я перакананы, што сустрэчы і дыскусіі дапамогуць моладзі лепш даведацца адзін пра аднаго, умацуюць яе адзінства ў барацьбе за мір, прагрэс і лепшую будучыню. Ад усёй душы вітаю вас, юныя сябры, і жадаю вам добра, з вялікай карысцю правесці ваш форум.

М. ХРУШЧОЎ.

Масква, Крэмль
25 ліпеня 1961 года.

Адкрыццё Сусветнага форума моладзі.
У прэзідыуме пасяджэння. Злева направа — П. Н. Рэшатаў (СССР), Нельсан Вануці (Бразілія), Гурэйсі Сумарэ (Гвінея), Лючана Кастэліна (Італія), Антоніо Карседа (Куба).
Фота М. РЭДЗЬКІНА. (Фотахроніка ТАСС).

НОВЫЯ КАНЦЭРТНЫЯ ПРАГРАМЫ

Артысты эстрады Беларускай дзяржаўнай філармоніі ўзялі на сябе абавязацельства падрыхтаваць новыя мастацкія праграмы ў гонар XXII з'езда нашай партыі. Заказваюцца і падбіраюцца музычныя, песенныя і чытальніцкія нумары, якія адлюстроўваюць нашу гераічную сучаснасць, паказваюць людзей сённяшняга дня.

У стадыі завяршэння тэатральна-эстрадны паказ «Артысты Мінска ад шчырага сэрца», над якім працуе група артыстаў пры ўдзеле М. Шышкіна. У яго ўваходзяць фельетоны: «Успаміны партызана», «Родны горад», «Фантазія на беларускія тэмы», «Святочны вальс» і рад іншых нумароў.

Брыгада артыстаў пры ўдзеле артысткі Г. Рыжковай рыхтуе ў гонар з'езда праграму пад назвай «Лявоніха на эстрадзе». Гэтая праграма ў асноўным будзе пабудавана на эстрадна-баечным матэрыяле сатырычнага плана. Ул. Корбан піша спецыяльна для яе байкі і гумарыстычныя апавяданні.

У хуткім часе з вясёлымі святочнымі праграмамі пазнаёмяць мінчан і працоўных рэспублікі брыгады эстрадных выканаўцаў пад кіраўніцтвам Л. Пісмана, З. Сысоевай і Г. Бандарэнка.

Некалькі філарманічных брыгад абслуговаюць калгасных гледачоў Беларусі. Другі месяц працягваюцца гастролі па калгасах і раёнах рэспублікі групы эстрадных артыстаў, якую ўзначальвае Г. Рыжкова. У чэрвені яны абслужылі калгаснікаў Мінскай вобласці, а ў гэтым месяцы выступаюць перад сельскімі працаўнікамі Гродзеншчыны. Вялікую колькасць канцэртных выступленняў дала брыгада з удзелам Ул. Лапіна.

НАСУСТРАЧ XXII З'ЕЗДУ КПСС

ТАБЕ, РОДНАЯ ПАРТЫЯ

ПРАВАФЛАНГОВЫЯ СЯМІГОДКІ

Паліграфісты Брэсцкай вобласці высока трымаюць сцяг сацыялістычнага спаборніцтва ў гонар XXII з'езда партыі. Калектывы Пінскай, Баранавіцкай і Брэсцкай друкарняў дамагаюцца права называцца прадпрыемствамі камуністычнай працы. Яны абавязаліся да дня адкрыцця з'езда выканаць дзесяцімесячны вытворчы план.

З планам першага паўгоддзя паліграфісты вобласці справіліся паспяхова, перавыканаўшы яго па раду паказчыкаў. Сем брыгад Пінскай друкарні вырашылі жыць і працаваць па-камуністычнаму. Дзвюм з іх прысвоена ўжо высокае званне правафланговых сямігодкі.

Ударнік камуністычнай працы А. Агурцоў з Баранавіцкай друкарні — актыўны рацыяналізатар. Сёлета ён падаў некалькі прапаноў, якія далі значны эканамічны эфект.

Вучыцца і вучыцца — такі запавет ударніка камуністычнай працы. А. Агурцоў атрымаў сярэднюю адукацыю ў вячэрняй школе. Цяпер ён паступіў на завочнае аддзяленне Маскоўскага паліграфічнага інстытута. Т. Янкоўская — брыгадзір брыгады, якая змагаецца за званне камуністычнай, атрымала атэстат сталасці ў вячэрняй школе. Яна вучылася на курсах па падрыхтоўцы ў ВНУ і сёлета будзе паступаць на завочнае аддзяленне паліграфічнага інстытута.

Ударніца камуністычнай працы работніца друкарні Р. Гладкая таксама вучыцца на завочным аддзяленні Львоўскага паліграфічнага тэхнікума.

Сярод раённых друкарняў спаборніцтва ўзначальваюць калектывы Высокаўскай, Лунінецкай і Пружанскай друкарняў. Яшчэ ў мінулым годзе Высокаўскай друкарні быў уручаны пераходны Чырвоны сцяг абласнога ўпраўлення культуры і абкома саюза работнікаў культуры. І сёлета рабочыя друкарні працуюць так, што Чырвоны сцяг па-ранейшаму знаходзіцца ў іх калектыве.

ДОБРЫЯ СПРАВЫ КІНАФІКАТАРАЎ

Аднымі з першых у рэспубліцы распачалі спаборніцтва ў гонар з'езда нашай партыі работнікі кінасеткі Івацэвіцкага раёна. Месяцы напружанай, старанай працы далі плённыя вынікі. За паўгода кінафікатары раёна выканалі васьмімесячны план. Да XXII з'езда КПСС гадавы план абслугоўвання гледача будзе выкананы. Такое абавязацельства работнікаў кінасеткі. Амаль 370 тысяч гледачоў пабывала за гэты час у кіно. Планам жа было прадугледжана абслужыць 289 тысяч чалавек.

У кожнай справе ёсць свае маякі. Яркім полымем свецяцца яны ў Івацэвіцкім раёне. Вось лепшы кінастацыянар, які працуе ў вёсцы Любішчыцы. На ім працуе камсамолец-кінамеханік Ул. Малеш. Ужо восем год, як Малеш паказвае сельскаму гледачу мастацкія, навукова-папулярныя і сельскагаспадарчыя фільмы. Калгаснікі ўдзячны свайму кінамеханіку за добрасумленную працу, умелую прапаганду фільмаў. Ул. Малеш змагаецца цяпер за права называцца ўдарнікам камуністычнай працы.

Задаволены гледачы і работай сельскіх кінамеханікаў — А. Жукевіча, А. Смірнова, А. Харко, Е. Сухадольскай, К. Лабчука, В. Дашкевіча, В. Кузьміча. Гэта — лепшыя з лепшых кінафікатараў раёна. 30 кінаўстановак працуе ў Івацэвіцкім раёне, з іх сем змагаюцца за званне калектываў камуністычнай працы.

— Мы ставім перад сабой задачу, — гаворыць загадчык аддзела культуры В. Краўчанка, — дамагчыся таго, каб кожная кінаўстаноўка нашага раёна была рэнтабельнай. Думаю, што да XXII з'езда КПСС мы з гэтай задачай справімся.

ДВА РОДНЫЯ БРАТЫ

Прадукцыя Віцебскага дывановага камбіната набыла шырокую вядомасць не толькі ў нашай краіне, але і за яе межамі. Дываны вабяць прыгожым малюнкам, каляровая гама іх танальна насычаная, гарманічная. Над стварэннем эскізаў дываноў працавала група мастакоў на чале з Верай Мікалаеўнай Сенькінай.

В. М. СЕНЬКІНА.

Але вось у Брэсце нарадзіўся родны брат Віцебскага камбіната. Як заўсёды бывае ў дружнай сям'і, старэйшыя дапамагаюць малодшым. Так было і на гэты раз. Будучыя ткачыхі, прадзільшчыцы Брэсцкага дыванова́га камбіната авалодвалі гэтымі прафесіямі ў Віцебску, а галоўны мастак В. Сенькіна ўзначаліла мастацкую майстэрню Брэсцкага дыванова́га камбіната. Яе памочнікамі сталі выпускнікі Мінскага і Львоўскага тэхнікумаў народнага і прыкладнога мастацтва Ул. Гусеў і Ю. Васільеў.

Творча, натхнёна працуе ў перадз'ездаўскія дні калектыў камбіната. Яго дываны заваёўваюць усё большую прыхільнасць у нашага пакупніка. У гэтым немалая заслуга мастакоў камбіната. Тут, у майстэрні, нараджаюцца эскізы, па якіх пасля выпускаюцца дываны.

А нядаўна мастакі камбіната трымалі свой першы экзамен на сталасць. У Маскву на зацвярджэнне мастацкага савета павезла Вера Мікалаеўна 17 эскізаў, зробленых мастакамі іх майстэрні. Першы творчы экзамен вытрыманы паспяхова. «Мы вельмі хваляваліся, — расказвае Сенькіна. — Зусім жа новая майстэрня і мастакі маладыя». Але перамаглі настойлівыя пошукі, творчы запал у працы. Семнаццаць эскізаў дываноў прапанавалі брэстчане, з іх зацверджана было 16, а восем прынята з адзнакай «выдатна».

На гэты своеасаблівы конкурс Вера Мікалаеўна прадставіла 11 сваіх работ і ўсе яны былі прыняты да вытворчасці. Малады мастак Ул. Гусеў парадаваў сваім эскізам «Бярозка», у якім удала перададзены светлы вясновы настрой.

Атрымалі прэміі ў Маскве і чатыры дываны з пяці, прывезеных у сталіцу.

Першыя поспехі натхняюць і радуюць. Новыя свае эскізы мастакі камбіната прысвячаюць XXII з'езду КПСС.

Акрамя геаметрычных малюнкаў, будзе зроблена некалькі эскізаў дываноў з кветкавым узорам.

Вера Мікалаеўна — улюбёны ў сваю справу чалавек. Для брэсцкіх вышывальшчыц яна зрабіла некалькі цікавых эскізаў. Сярод іх — пано «Брэсцкая крэпасць», вымпел «Куба», якія будзе вышываць медыцынская сястра А. Камарова, і яшчэ эскіз для фіранак паводле слуцкіх матываў. Іх будзе вышываць К. Цярцічная. Гэтыя свае працы вышывальшчыцы прысвячаюць з'езду роднай партыі.

ГАЛАСЫ МАЛАДЫХ

Яшчэ адна радасная падзея адбылася ў Брэсце. У Доме народнай творчасці адкрыта выстаўка работ студыі выяўленчага мастацтва, 15-годдзе якой нядаўна споўнілася. 12 год нязменна кіруе студыяй мастак П. Данелія.

Студыю наведвалі людзі розных прафесій і ўзросту. Тут і былы шафёр, а цяпер мастак І. Ламакін, і пятнаццацігадовы вучань сярэдняй школы Г. Нічыпарук, і слесар чыгуначных майстэрняў А. Осіпаў, і пенсіянер С. Ханок, і былы кінамеханік Ю. Мацiяс, і многія іншыя.

За гэтыя гады ў студыі навучалася звыш 300 чалавек. Каля 40 студыйцаў атрымалі рэкамендацыі для паступлення ў спецыяльныя мастацкія вучылішчы і інстытуты.

Аматары-мастакі працуюць плённа. Лепшыя іх работы штогод экспануюцца на абласной і рэспубліканскай выстаўках. У мінулым годзе, напрыклад, студыйцы прадставілі на абласную выстаўку 100 работ. З іх 35 экспанавалася пасля на рэспубліканскай выстаўцы народнай творчасці.

На юбілейнай выстаўцы студыі выяўленчага мастацтва паказана 250 работ. Многія з іх прысвечаны тэме гераічнай абароны Брэсцкай крэпасці. Усеагульную ўвагу прыцягнула арыгінальная кампазіцыя слесара А. Осіпава «Ля сцен Брэсцкай крэпасці». Многа і ўдумліва працуе Г. Нічыпарук. Яго серыя пейзажаў аб Брэсцкай крэпасці хвалюе тонкай назіральнасцю, уменнем перадаць каляровую гаму.

Адным са старэйшых студыйцаў з'яўляецца Ю. Мацiяс. Яго работы, прадстаўленыя на выстаўцы, — «Снег сыйшоў», «Асенняя фантазія» і іншыя радуюць свежасцю ўспрыняцця прыроды. Добрае ўражанне пакідаюць пейзажы І. Селіхава «Сляды вайны», «Цераспальскія вароты», «Пахмуры дзень», І. Ламакіна «Холмскія вароты», «Крапасны вал» і нацюрморт «Бэз».

Упраўленне культуры, абком саюза работнікаў культуры і абласны савет прафсаюзаў прэміравалі лепшыя работы. Да з'езда роднай партыі студыйцы ствараюць новыя работы.

Пажадана было б, каб з лепшых работ гэтай цікавай выстаўкі скампанаваць некалькі перасоўных выставак і накіраваць іх у раёны вобласці.

Я. КАЛЯДА.

ПЛЁННЫ ГОД

— Як прайшоў тэатральны сезон гэтага года? — з такім пытаннем звярнуліся мы да дырэктара Акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы А. Тэлічана і дырэктара Тэатра імя Я. Коласа І. Дорскага.

— Свой 41-шы тэатральны сезон, — сказаў тав. Тэлічан, — Дзяржаўны акадэмічны тэатр імя Я. Купалы закончыў гастролямі ў Гродзенскай вобласці. Цёпла былі сустрэты спектаклі «Паўлінка» Я. Купалы, «Выбачайце, калі ласка!» і «Лявоніха на арбіце» А. Макаёнка, «Твой светлы шлях» А. Маўзона.

У час гастролей калектыў тэатра не толькі ставіў спектаклі. Былі наладжаны і сустрэчы, на якіх абмяркоўвалася праца тэатра, выказваліся пажаданні гледачоў, а майстры сцэны дзяліліся сваімі творчымі задумамі. Адна з такіх сустрэч адбылася ў час нарады перадавікоў сельскай гаспадаркі Гродзенскага раёна. У ёй прынялі ўдзел артысты Б. Платонаў, П. Малчанаў, З. Стома, П. Пекур, Т. Аляксеева і іншыя.

На гастролях калектыў тэатра працягваў работу над спектаклямі, прысвечанымі XXII з'езду Камуністычнай партыі, па п'есах «Любоў, Надзея, Вера...» П. Васілеўскага, «Гаспадар» І. Собаля.

У пачатку новага тэатральнага сезона калектыў тэатра выязджае ў сталіцу нашай Радзімы. На сцэне Крамлёўскага тэатра гледачы ўбачаць лепшыя спектаклі беларускіх майстроў сцэны.

— Гэты сезон быў вельмі плённы, — сказаў нашаму карэспандэнту І. Дорскі. — Ён характэрны тым, што мы ўмацавалі сувязь з гледачамі. Калектыў тэатра стаў частым госцем у раённых цэнтрах вобласці, а ў апошні час паказваў спектаклі на калгаснай сцэне. Так, мы наведалі сельгасарцелі «Перамога», «Баявы партызан» Міёрскага раёна, «Парыжская камуна» Глыбоцкага раёна, пасёлкі Асвея, Дрыса, Ушачы, Расоны і іншыя. Там былі паказаны спектаклі «Выгнанне блудніцы», «Згублены сын», «Іркуцкая гісторыя». З вялікім хваляваннем ехаў калектыў артыстаў у Мінск. Можна сказаць, што творчая справаздача перад сталічным гледачом прайшла паспяхова. Гастролі мы заканчваем на будоўлі сямігодкі — Полацкім нафтагіганце.

— Як калектыў тэатра рыхтуецца да новага тэатральнага сезона?

— Вельмі цяжка сказаць, якім будзе наступны творчы год, але планы ў нас вялікія. Мяркуем, што гледачы ўбачаць спектаклі па інсцэніроўцы рамана І. Шамякіна «Крыніцы», па п'есах «Адзін год» Ю. Германа, «Гербавая пячатка» А. Гутковіча і Ф. Казоўскай. Мы атрымалі запрашэнне выступіць перад маскоўскім гледачом па тэлебачанню. Калектыў тэатра рыхтуецца сустрэць XXII з'езд Камуністычнай партыі новымі творчымі поспехамі. У дні з'езда мяркуем паказаць новы спектакль «Крыніцы».

У новым сезоне будзем умацоўваць свае сувязі з сельскім гледачом.

ГЕРОІ НАШЫХ ДЗЁН

ПАКЛІКАЛА СЭРЦА

Хамітаў чытаў Гельвецыя. Ён сядзеў ва ўтульным мяккім крэсле, зрэдку перагортваючы крыху пажоўклыя старонкі тоўстага тома.

Чытанню перашкаджала адна і тая ж думка. Ён адганяў яе, як надакучлівую муху, але, нарэшце, зразумеў, што пазбавіцца ад яе немагчыма.

Хто ён цяпер, былы палкоўнік Хамітаў? На такое, здавалася б, простае пытанне адказаць было цяжка. Бо няма ж на свеце такой пасады — пенсіянер! Як многа усё ж ёсць прафесій: слесары, заатэхнікі, цырульнікі, урачы, журналісты, шахцёры, акрабаты, кітабоі, бухгалтары... А хто ж ён?

— Вось вазьму і прыдумаю сабе занятак,—сказаў уголас Хамітаў і, закрыўшы кніжку, пачаў хадзіць па пакоі.

Дваццаць восем год у арміі. Спачатку быў чырвонаармейцам, дaслужыўся да палкоўніка. Пра жыццё яго, поўнае нястомнай працы, трывог і небяспекі можна было б напісаць вялікую кнігу. Далёкі Усход, пагранічныя заставы. Стрэлы ўначы. Шпіёны, дыверсанты, кантрабандысты...

Апошнія гады Хамітаў служыў у Беларусі. Цудоўны край! Добры, мяккі і, разам з тым, настойлівы, на дзіва працавіты народ. Не, з Беларусі ён, вядома, нікуды не паедзе. Але вось пытанне: ці доўга яму, Хамітаву, сядзець вось так у піжаме, у хатніх пантоплях, гартаючы кнігу?

Увайшла жонка, Марыя Васільеўна.

— Сумуеш?—спытала яна спачувальна.

— Шукаю ў кнігах адказу на пытанне, што трэба рабіць чалавеку, калі ён на пенсіі,—паспрабаваў пажартаваць Хамітаў.—Магчыма, пабудаваць нам з табою дом дзе-небудзь у маляўнічай мясцовасці? Узяць колькі належыць зямлі, абгарадзіць участак і вырошчваць трускалкі. Га? Як ты на гэта глядзіш? Я б калупаўся ў зямлі, ты б варыла варэнне... Добрая штука—варэнне з трускалак! Памятаеш, як дзеці любілі здымаць з яго пенку? А то, можа, зоймемся гадоўляй трусоў? Выведзем якую-небудзь новую пароду. Згодна?

Марыя Васільеўна ведала асаблівасць мужа: калі жыццё ставіла перад ім сур'ёзную задачу, ён ніколі не вырашаў яе паспешліва, а прытрымліваўся прымаўкі — сем разоў адмерай, адзін—адрэж.

Хамітаў думаў. Піжаму ён хутка зніме. Гэта факт. Але куды скіраваць энергію, якой у яго хоць адбаўляй? Якой справе аддаць багаты жыццёвы вопыт?

Калі ён служыў у арміі, быў членам бюро райкома. Даводзілася выконваць заданні партыйнай арганізацыі па справах калгасаў. У гэтай рабоце ён разбіраецца, мае слушныя думкі, якія можна ажыццявіць на практыцы. І ўрэшце пытанне трэба ставіць так: дзе ён, Хамітаў, здолее прынесці больш карысці? Значыць, вырашана. Трэба напісаць пісьмо ў абласны камітэт партыі, папрасіць, каб паслалі ў адстаючы калгас старшынёю.

Пісьмо пісалася доўга. Хамітаў зноў і зноў перакрэсліваў выпакутаваныя ўначы сказы, рваў спісаныя старонкі. Яму хацелася, каб пісьмо пераконвала. Чаго таіцца, баяўся, што адмовяць. Да падбору старшынь калгасаў пачалі ставіцца цяпер строга. Калгаснікі не выберуць абы каго. Даволі яны мелі справу са старшынямі, якія пачынаюць з будаўніцтва ўласнага дома, а канчаюць прыпіскамі.

Праз некалькі дзён пасля таго, як было адпраўлена пісьмо, Хамітава выклікалі ў абком.

— Кватэру ў Мінску вы атрымалі?—спытаў сакратар.

— Так. І нядрэнную,—адказаў Хамітаў, стараючыся зразумець, да чаго хіліць яго субяседнік.

— А як наконт пенсіі, не пакрыўдзілі?

— Хапае.

Сакратар хвіліну падумаў, потым спытаў проста:

— Сумна стала без карыснага занятку? Так, ці што?

— Так точна, — па-вайсковаму выразна адказаў Хамітаў.—Не ведаю, што з гэтым рабіць.—Ён пастукаў пальцам па ілбе.—Ржавее машына без работы.

— Ну, там гэтай машыне работы знойдзецца,—засмяяўся сакратар і дадаў сур'ёзна:—У калгасе патрэбны разумныя людзі. Вырашылі мы вас паслаць у Пухавіцкі раён. Пагаварыце ў райкоме. Магчыма, і параяць вас у калгас... калі палічаць патрэбным.

* * *

Размова гэтая адбылася роўна год назад. Нядаўна, будучы па сваіх карэспандэнцкіх справах у Пухавіцкім раёне, я зайшоў у райком партыі. У гутарцы са мною першы сакратар райкома Аляксандр Якаўлевіч Калітка сказаў між іншым:

— Чаму б вам не напісаць пра чалавека, які ўсім сваім жыццём, справамі сваімі даказаў, што інтарэсы дзяржавы для яго даражэйшыя за свае ўласныя інтарэсы? Вось, да прыкладу, ёсць у нас адзін старшыня калгаса. Вельмі цікавы чалавек. Звольніўся ён з арміі, далі яму ў сталіцы добрую кватэру, прызначылі добрую пенсію. Але не заспакоіўся чалавек, не спачыў на лаўрах. Запатрабаваў сабе работу і не абы якую, а самую неспакойную—старшынёю калгаса стаў.

— Што ж, зарплата старшыні— добры дадатак да пенсіі,—сказаў я знарок для таго, каб пачуць пярэчанні сакратара.

— Вось тут вы і далі маху!— усклікнуў Аляксандр Якаўлевіч— У тым якраз і справа, што Хамітаў, калі яго калгаснікі выбралі, паставіў умову: ніякай, кажа, зарплаты, хопіць з мяне і пенсіі. Яго ўгаворвалі, але ён застаўся непахісны. І што б вы думалі? Месяцаў сем чалавек не атрымліваў за сваю працу ні капейкі. Нарэшце, калгаснікі (ім новы старшыня вельмі спадабаўся) катэгарычна прапанавалі Хамітаву атрымліваць зарплату. І таму давялося падпарадкавацца.

Я сеў у райкомаўскі «козлік» і праз паўгадзіны быў у калгасе «Сцяг камунізма».

Сустрэча са старшынёй адбылася на свінаферме. Спачатку я не паверыў, што гэта і ёсць Хамітаў. Перада мной стаяў чалавек у добра пашытым цёмнасінім касцюме, у шаўковай кашулі, на нагах у яго былі не заляпаныя граззю боты, якія звычайна абувае кіраўнік арцелі, калі аб'язджае сваю гаспадарку, а жоўтыя прыгожыя паўчаравікі. І ён хадзіў у гэтым «гарадскім» абутку па чыста вышараванай падлозе свінарніка, як па асфальце дзе-небудзь у Мінску. Па-вайскому дакладныя і разам з тым прыгожыя жэсты. Багаты лексікон культурнага чалавека, начытанага, разумнага. Калі б гэты чалавек адрэкамендаваўся прафесарам, я б зусім не здзівіўся. Так, старшыня падобны быў хутчэй за ўсё на вучонага.

Са свінаркамі ён размаўляў так, нібы яны былі ў яго студэнткамі-практыканткамі. Не павышаў голасу, не «разносіў» за недахопы і памылкі. Ён пераконваў, вучыў, настаўляў — мякка і разам з тым патрабавальна. У гнуткіх, я б сказаў, далікатных інтанацыях адчувалася жалезная сіла загаду.

Ён мне спадабаўся адразу. «Вось гэта старшыня!»—з захапленнем сказаў я сам сабе і толькі цяпер у поўнай меры ўсвядоміў, чаму сакратар райкома так нас-

(Заканчэнне на 2-й стар.).

ДАЙЦЕ ГЕРОЮ ДУМКУ!

Неяк у рэдакцыю былой Радашковіцкай раённай газеты, дзе я працаваў, адзін дзесяцікласнік прыслаў верш, прысвечаны Радзіме. Гэта быў пасрэдны ў мастацкіх адносінах, прасталінейны твор, але ў ім трапляліся асобныя ўдалыя вобразы, і верш апублікавалі ў чарговым нумары. А назаўтра ў рэдакцыі раздаўся тэлефонны званок. Званіў адзін з кіраўнікоў раёна, адукаваны чалавек, здольны і паважаны арганізатар, нават аўтар аднаго (праўда, неапублікаванага) апавядання. Ён патрабаваў:

— Дайце абвяржэнне!

— На што?

— На верш. На яго апошнія радкі:

Расцветает край любимый,
Будто папороть-цветок!

Дзе вы бачылі, каб цвіла папараць?..

— Але ж у беларускім фальклоры, у нашай літаратуры кветка папараці — сімвал народнага шчасця. Мы згодны, што радкі слабыя, неарыгінальныя. Але заганнага ў іх няма. Гэта народная сімволіка.

— Сімволіка? А каму яна патрэбна? Трэба было напісаць «расцветает край любимый» — і паставіць кропку! Проста і зразумела...

Той, хто гаварыў, на момант змоўк. Затым выказаў свой асноўны аргумент:

— Сярэдні чытач, так сказаць, звычайны чалавек фізічнай працы не разумее розных там алегорый. Яго трэба прама заклікаць да перавыканання плана!

...Тую спрэчку я ўспамінаю, чытаючы некаторыя рэцэнзіі нашых крытыкаў. Яны таксама як бы напісаны для такога «сярэдняга» чытача. Маўляў, ён не зразумее асацыятыўнага верша Ул. Караткевіча. Ён не разбярэцца ў наватарскім, эксперыментальным фільме «Неадпраўленае пісьмо». Яму будзе сумна на спектаклі з умоўнымі дэкарацыямі. Ён не дарос да таго, каб зразумець... А кім, уласна кажучы, з'яўляецца так званы «сярэдні» чытач? Можа, ён сапраўды інтэлектуальна бедны, абмежаваны? Нічога падобнага! Аксіёма — тое, што цяпер «сярэдні» чытач—рабочы, калгаснік, служачы, студэнт—гэта чалавек [illegible]. Яго інтэлект не заўсёды вымяраецца лікам скончаных класаў ці курсаў інстытута. Часам ён не ведае пра [illegible] цывілізацыю [illegible] фізічнай [illegible], як правіла, [illegible] ля станка, [illegible] вечарам [illegible] клас ці [illegible] «Комсо[illegible] аб яны [illegible] рабочых [illegible] спрэчкі па [illegible] жыцця [illegible] ным на [illegible] тва.

Праўда, ёсць і іншы «сярэдні» чытач. [illegible] ён [illegible] такое, дзе [illegible] не трэба [illegible] дзе не цвіце ніякая папараць. Ён хоча, каб у творы абавязкова была здрада ці разлука (гэта выклікае сентыментальную слязу), каб на гарызонце з'явіліся цёмныя асобы ў вузкіх штоніках і з нажом у зубах (гэта казыча нервы), урэшце, каб галоўны герой абавязкова быў з гнільцой (гэта дазволіць адчуць сябе вышэйшым за героя). Крый божа, калі герой будзе інтэлектуальна вышэйшы за такога чытача, калі ён будзе весці нейкія дыскусіі, абуджаць думку. Такая кніга застанецца заўсёды разгорнутай на славутай чатырнаццатай старонцы.

На жаль, на падобнага «сярэдняга» чытача часам, свядома ці міжвольна, арыентуюцца некаторыя пісьменнікі. Замест таго, каб падымаць чытача, выхоўваць яго духоўна, указваць яму свайго роду інтэлектуальныя «маякі», яны самі апускаюцца і апускаюць свайго станоўчага героя да ўзроўню такога спажыўца лёгкай чытаніны.

Прыгледзімся з гэтага пункту погляду да новай аповесці Міколы Ваданосава «Пераломнае лета», уключанай у аднайменны зборнік (Мінск, 1961). Я не хачу сказаць, што гэты твор—няўдача аўтара. У аснове аповесці—жыццёвы канфлікт, умела выпісаны жаночыя вобразы, у цэлым неблагая мова. І ўсё ж гэта толькі пасрэдная аповесць. Справа ў тым, што непамерна вырас інтэлектуальны ўзровень нашых людзей. А М. Ваданосаў быццам не прыкмячае гэтага. Героі аповесці мысляць спрошчана, прамалінейна, гатовымі фармуліроўкамі. І чытач адмаўляецца бачыць у станоўчых персанажах «Пераломнага лета» сваіх сучаснікаў.

Цэнтральная фігура аповесці — Змітрок Асташонак. Ён з медалем скончыў школу і марыць аб інстытуце. Але на ўтрыманні Змітрака —малодшыя брат і сястра, іх трэба карміць, апранаць. І ён ідзе працаваць на завод, робячы гэта наперакор любімай дзяўчыне Іне. Чытач чакае, што аўтар пакажа сапраўдны «пералом», складаную ўнутраную барацьбу, эвалюцыю душы героя. Аднак чакае дарэмна. Працэс ператварэння ўчарашняга дзесяцікласніка ў свядомага рабочага пададзен спрошчана. Асташонак вельмі бедны інтэлектуальна. Не верыцца, што ён скончыў дзесяцігодку, ды яшчэ з медалем. У яго няма свайго, індывідуальнага ўспрыняцця навакольнага свету. У вусны свайго героя аўтар укладвае прапісныя

Наш сучаснік у жыцці і мастацтве

ісціны, быццам бы ўзятыя з дрэннага газетнага нарыса.

Каб не быць галаслоўным, прывяду вытрымкі. Вось Асташонак павінен вырашыць, ісці яму на завод ці не. Ён разважае: «А што мне тут выбіраць, калі мне трэба знайсці шлях у жыццё. Дзе ён ляжыць, той шлях? Раней, калі жылі бацькі, я гэта ясна ведаў — шлях у жыццё ляжыць праз вышэйшую адукацыю. А цяпер?» Рашэнне не прымушае сябе доўга чакаць: «Ніякая праца, нават самая чорная, не ганьбіць чалавека. Пайду!». Іна будзе смяяцца? «Трэба мець сваю галаву, свой розум, а яе... вырваць з сэрца!». На хвілінку Асташонак займаецца «самааналізам»: «за дзесяць год мяне навучылі (!) любіць Радзіму, як маці, ведаць (?) і адчуваць яе пульс, а не навучылі знайсці сваю справу, каб я стаў карысным для яе, як сапраўдны сын!». Трапіўшы ж на завод, герой з прычыны і без прычыны сыпле прапіснымі ісцінамі: «Кожны чалавек мае права патрабаваць працу па яго сіле і здольнасцях»; «Жыццё ствараюць звычайныя, радавыя людзі. Іх — мільёны. Знатных жа — адзінкі»; «Больш за ўсё трэба любіць і паважаць простага чалавека!» і г. д.

Спярша, прызнацца, я падумаў, што аўтар наўмысна прымушае героя гаварыць фразамі, узятымі, як кажуць, напракат, хоча высмеяць такую ляноту думкі, звычку станавіцца ў позу і, не маючы адпаведнага вопыту, павучаць іншых. Але ж не, пісьменнік, відаць, хацеў на прыкладзе Асташонка даць для сучаснай моладзі свайго роду эталон думак, паводзін, пачуццяў... Да таго ж і іншыя героі аповесці жангліруюць такімі ж «квяцістымі» і бяздумнымі фразамі: «Праца, як песня, ці не праўда?.. Яна павінна ліцца з глыбіні душы... Толькі тады ты адчуваеш радасць.» (Забаўскі); «Думаеш, быць рабочым — проста?.. Дык ведай, што не проста і не лёгка.» (Галя); «Скончан этап славы. Працаваць... Быць з людзьмі чалавекам...» (Анатоль). У гэтых сентэнцыях усё правільна, усё бясспрэчна, але ўсё холадна, не асветлена ўласнай, вынашанай думкай, запазычана са старонак папулярных падручнікаў. Персанажы Ваданосава падобны адзін да аднаго, як святочныя паштоўкі. Можна выказванні Асташонка ці Забаўскага прыпісаць, скажам, Галі ці Івану — ад гэтага нічога не зменіцца, бо за гэтымі выказваннямі няма жывых людзей, канкрэтных індывідуальнасцей.

Калі мы гаворым пра інтэлектуалізм нашага сучасніка, то маем на ўвазе не толькі багацце яго думак і пачуццяў, але і спосабы іх мастацкага выяўлення. Сёння мы ўжо не можам без лёгкай усмешкі чытаць, напрыклад, такія радкі Дуніна-Марцінкевіча: «Рукі сашчаміла ў два кулакі», «Вочы кроўю наліліся», «Губы страшна пакрывіў», «Аж валасы дыбам сталі...» і г. д. Герой сучаснай літаратуры выяўляе свае эмоцыі не так прыметыўна, не так прасталінейна. Яны, так сказаць, не дэманструюцца публічна, а хаваюцца ў «падтэкст». Вось гэтага падтэксту якраз нестае аповесці «Пераломнае лета». Пра перажыванні герояў М. Ваданосава мы можам меркаваць толькі па тым, як яны бляднеюць (Галя, Іван, Іна), як у іх сінеюць і ўздрыгваюць вусны (Іна) ці дрыжаць калені (Асташонак). Пра якую культуру пачуццяў у Асташонка можа быць гутарка, калі ён паводзіць сябе з дзяўчатамі то як дэманічны раўнівец, то як сентыментальны «любоўнік»?! Вось ён убачыў Іну — і «зноў бура ўзнялася ў грудзях, разгарэўся агонь. І не згасіць таго пякучага агню ні працай, ні часам».

Багацця думак і культуры пачуццяў нестае і героям некаторых апавяданняў М. Ракітнага («Шахцёр», «Далёкія гады»). Або прыгадаем першую аповесць Леаніда Гаўрылкіна «Каця» («Маладосць», № 5, 1961). У ёй узнята важная тэма барацьбы з сектантамі, бачна веданне жыцця і псіхалогіі людзей. Маладому празаіку ўдаліся асобныя сцэны і вобразы. І ўсё ж у цэлым твор не дасягае мэты. Справа ў тым, што аўтар збядніў інтэлектуальны свет аднаго з цэнтральных герояў аповесці інструктара райкома партыі Аляксея Пархоменкі. Гэта нецікавы, бездапаможны чалавек. Яго лекцыя аб шкодзе рэлігіі нікога не закранула. Яму няма чаго сказаць любімай дзяўчыне Веры. Ён церпіць фіяска ў дыскусіі з прасвітарам Чубком. Праўда, Аляксей перажывае свае няўдачы, многа пра іх думае. І вось урэшце ён накіроўваецца ў малітоўны дом. Ну, думаеш, зараз Пархоменка распачне вострую палеміку па карэнных пытаннях светапогляду, выкрые сектантаў як прадстаўнікоў варожай нам ідэалогіі. Нічога падобнага! Чубок і яму падобныя выкрываюцца не па гэтай лініі, яны абвінавачваюцца ў антысавецкай прапагандзе, у крадзяжы лесаматэрыялаў, у п'янстве, самагонакурэнні, разбэшчанасці — і толькі. Дыскусіі так і не адбылося. Міжвольна ўсплывае думка, а ці здольныя такія, як Пархоменка, паспяхова весці антырэлігійную прапаганду. Сектанты ў аповесці разважаюць больш горача, чым прапагандыст райкома. І тут — асноўная памылка маладога аўтара.

Дарэчы, такі мастацкі недахоп, на маю думку, сапсаваў і аповесць Васіля Быкава «Здрада». Яе станоўчы герой, Цімошкін, не супрацьстаўлены здрадніку Блішчынскаму ў інтэлектуальным плане. Калі другі — яркая, хоць і прасталінейная, фігура, то першы — безаблічная, неакрэсленая. Блішчынскі кажа герою: «Ты проста недалёкае хлапчанё, тупак і недавучка». На жаль, аналагічнае ўражанне складваецца і ў чытача...

Мне могуць запярэчыць: апавяданне ў аповесці вядзецца ад першай асобы і таму аўтару цяжка было паказаць інтэлектуальнае «я» Цімошкіна. Але ж здолеў гэта зрабіць Аляксей Карпюк у «Дануце». Там апавяданне таксама вядзецца ад першай асобы — ад імя Янкі Барташэвіча. Але паглядзіце, які ён духоўна багаты! Ён асэнсоўвае, аналізуе. Дапытлівы юнак цікавіцца ўсім на свеце: і колькі самалётаў у панскай Польшчы, і якую сілу мелі сярэдневяковыя рыцары. На жаль, у трэцяй частцы аповесці гэты інтэлектуалізм знікае. Мы бачым толькі, як дзейнічае Барташэвіч, і не ведаем, што ён пры гэтым думае.

За апошні час у беларускай літаратуры з'явілася нямала твораў, якія даюць уяўленне аб багацці думак і душэўнай шчодрасці нашага сучасніка. Інтэлектуальныя ў поўным сэнсе гэтага слова брыгадзір Лёня Жывень («Апошняе спатканне» Янкі Брыля) і герой рамана А. Адамовіча «Вайна пад стрэхамі» — падлетак Толя. Багатая культура пачуццяў у Макара Шыянка з аповесці Р. Сабаленкі «Юнацтва ў дарозе», у настаўніка з апавядання Б. Сачанкі «Дарога ішла праз лес», у вахцёршы Фрузыны з апавядання В. Быкава «Радасць». У той жа час такой культуры не хапае Пятру Кавалю («Кедры глядзяць на мора» А. Савіцкага), Сяргею Мажэйку («Месца ў жыцці» Ул. Шахаўца), Любе Корань і Сяргею Зорыну («Любоў, Надзея, Вера...» П. Васілеўскага).

Сапраўдны інтэлектуалізм вызначаецца не тым, што герой мае энцыклапедычныя веды і ўвесь час разважае аб высокіх матэрыях, **а тым, як і наколькі самастойна ён мысліць.** І тут чалавек так званай фізічнай працы можа быць намнога вышэйшы за іншага прадстаўніка разумовай прафесіі (яскравы прыклад — шолахаўскі дзед Шчукар). У беларускай літаратуры таксама ёсць значныя поспехі ў паказе духоўнага свету працаўнікоў нашых заводаў і фабрык, палёў і фермаў. Звернемся хоць бы да апошняй п'есы Івана Шамякіна «Выгнанне блудніцы». Бясспрэчная ўдача ў ёй— вобраз даяркі Галі.

На жаль, яшчэ нярэдка ў літаратуры і мастацтве рабочы, калгаснік паказваюцца толькі як людзі мускульнай працы, паэтызуюцца іх мазалі, супраць чаго так горача паўстае паэт Гаворка ў той жа п'есе Шамякіна. Возьмем такі прыклад. У апошні час многа гаварылася пра карціны Стасевіча «Ангара, Ангара» і Малішэўскага «Даяркі». Гэтыя творы безумоўна абуджаюць пачуццё радасці, гордасці за нашы поспехі, але наш сучаснік паказаны на іх толькі як прадстаўнік фізічнай працы. Мы адчуваем моц мускулаў, але не бачым думкі. У карціне Стасевіча ёю асветлен, бадай, толькі твар маці, якая корміць дзіця на пярэднім плане.

Ствараючы вобразы нашых сучаснікаў, надзеленых высокім інтэлектам, развітай культурай пачуццяў і імкненнем да самаўдасканалення, наша літаратура адыгрывае вялікую ролю ў барацьбе за выхаванне новага, высокасвядомага чалавека. Раней, у эксплуатататарскім грамадстве, заклік да самаўдасканалення адцягваў увагу ад галоўнага — ад класавай барацьбы. Сёння ж, ва ўмовах сацыялізма, ён набыў новы змест. Чалавека, у якога ёсць гэтая культура пачуццяў, не трэба заклікаць, каб ён выканаў план. Ён гэта зробіць сам, па ўнутранай патрэбе. Значыць, літаратура і мастацтва павінны займацца фармаваннем вось гэтай патрэбы. А канкрэтныя гаспадарчыя лозунгі няхай застаюцца на долю іншых відаў прапаганды...

Леанід Ляонаў неяк сказаў, што ў спрэчках «фізікаў» і «лірыкаў» праўда больш на баку першых. Яны пайшлі далей за «лірыкаў», пранікла ў такія таямніцы прыроды, якія «лірыкам» нават і не сніліся. І гэта сапраўды так. Відаць, «фізікам» проста сумна над іншым творам мастацтва, дзе адзінай адзнакай «інтэлектуальнасці» героя з'яўляецца тое, што ён ведае пра запуск спадарожнікаў і падзеі ў Конга (не асэнсоўвае, а толькі ведае, называе факты, якія сёння вядомы кожнаму дзіцяці). І тады «фізік» міжвольна звяртаецца да Талстога, Тургенева, Рэмарка, дзе героі спрачаюцца, вядуць сапраўдныя, а не ліпавыя дыскусіі. А «лірыкі» тым часам займаюцца спрэчкамі, ці зразумее іх «сярэдні» чытач....

«Сярэдні» чытач у стане пранікнуць у самы багаты ўнутраны свет літаратурнага героя. Ён не палохаецца ні філасофскай глыбіні, ні асацыяцый, ні падтэксту. Толькі трэба давяраць гэтаму самаму чытачу!

А. МАЛЬДЗІС.

На сельскай сцэне

Інтэлігенцыя калгаса імя Леніна Слабодкаўскага сельсавета Браслаўскага раёна прымае актыўны ўдзел у грамадскім жыцці, у мастацкай самадзейнасці.

У брыгадах калгаса наладжваюцца канцэрты самадзейных артыстаў. На здымку — аграном Браніслаў Гапон і загадчык клуба Станіслаў Стальмачонак спяваюць песні. У іх рэпертуары беларускія, рускія народныя песні і песні савецкіх кампазітараў. Аматары самадзейнасці выязджаюць з канцэртамі ў суседнія калгасы. Выступалі яны і на сцэне раённага Дома культуры.

Фота **П. КРУМІНА.**

ПАКЛІКАЛА СЭРЦА

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

тойліва раіў мне сустрэцца з Хамітавым.

Я бачыў потым Хамітава ў час работы, чуў, што гавораць пра яго калгаснікі, цікавіўся справамі арцелі. І пераканаўся, што першае ўражанне мяне не ашукала.

Калі гавораць, што ад чалавека, які стаіць на чале калгаса, залежыць па меншай меры палавіна поспеху ў справе—гэта праўда. Мы памятаем, якімі былі параўнальна нядаўна старшыні ў адстаючых арцелях. Перш за ўсё, ім не хапала культуры. Яны мала ведалі, мала ўмелі. Яны, як у народзе гавораць, «націскалі на голас». А калгаснікі гэтага не любяць.

Хамітаў, які дваццаць восем год праслужыў у арміі, не камандаваў. Ён раіў—мякка, настойліва і разумна.

* * *

— Пра вас у калгасе гавораць шмат добрага,—сказаў я Хамітаву на наступны дзень.

Ён засмяяўся.

— А вы паслухайце, што я вам раскажу. На мяне ў райком партыі і ў іншыя арганізацыі напісана нямала паклёпаў. Адзін раз пасля таго, як я неяк прыняў запрашэнне пабываць на вяселлі— не хацелася пакрыўдзіць маладых,—напісалі нават, што я... непрабудна п'янствую. Хамітаў, маўляў, жлукціць самагонку, як вярблюд ваду. А я, калі шчыра прызнацца, самога паху сівухі не цярплю.

— Хто ж яны, гэтыя пісакі?

— Пішуць былыя брыгадзіры і тыя з калгаснікаў, якім не да спадобы прыйшліся новыя парадкі. Цяпер у нас любога чалавека ў калгасе ацэньваюць па адной толькі адзнацы—як ён працуе. Падхалімствам, хлуснёю, ашуканствам—усім гэтым капіталу сабе не нажывеш.

Размова наша зайшла далёка за поўнач. Хамітаў здзівіў мяне рэдкай эрудыцыяй.

* * *

— Ану-ка, хто ты такі і як ты сябе пакажаш?—гэтае нявыказанае пытанне адчуваў спачатку Хамітаў у кожным, скіраваным да яго, паглядзе калгаснікаў. Адны глядзелі на яго з непрыязнасцю, другія з надзеяй. Апошніх было больш. Многім спадабалася, што новы старшыня наадрэз адмовіўся атрымліваць зарплату. Значыць, не за доўгім рублём прыехаў.

Хамітаў зняў у аднаго з настаўнікаў кватэру, прывёз сякія-такія рэчы і з галавою кінуўся ў работу. Разам з ім прыехала ў калгас жонка, Марыя Васільеўна. Бачацца яны рэдка. Старшыня з раніцы да вечара ездзіць па брыгадах, у вялікай гаспадарцы ўсюды адчуваецца яго прысутнасць. «Гарадскі чалавек, відаць, свірэпку ад ільну не адрозніць», — думалі спачатку некаторыя. Знайшліся і такія, што паспрабавалі, як кажуць, замазаць вочы «гараджаніну» — няправільна інфармавалі, стараліся заблытаць у гаспадарчых справах. Але хутка для ўсіх стала відавочна, што Хамітаў разбіраецца ў земляробстве не горш за агранома і жывёлагадоўля яму знаёма так, нібы ён гадоў дзесяць па меншай меры працаваў заатэхнікам. Начамі ў доміку ў Хамітава гарэла святло. Старшыня чытаў сельскагаспадарчую літаратуру. Марыя Васільеўна па некалькі разоў за ноч заварвала яму моцны чай. Веды, узятыя з кніг, ён правяраў на полі, на фермах. Не сароменючыся, распытваў пра ўсё ў старых. Адным словам, урастаў у сельскую гаспадарку, як некалі ўрастаў у армію.

Палітработнік з вялікім стажам, Хамітаў добра ведае людзей, умее з імі працаваць. Ён адразу ўбачыў, хто з брыгадзіраў «пацягне», а хто няхай лепш адразу вызваліць месца для іншага, працавітага чалавека. Дзейнічаючы па прымаўцы: адзін у полі не ваяка,—ён згуртаваў вакол сябе моцны актыў, здолеў заваяваць у калгаснікаў павагу і любоў. Да Хамітава толькі адну брыгаду ўзначальваў член партыі, цяпер у калгасе чатыры брыгадзіры—камуністы.

Я пазнаёміўся з брыгадзірамі Леанідам Антонавым, Аляксандрам Фінскім, з намеснікам старшыні Паўлам Цярэшкам, які летась прыйшоў з арміі. Гэта ўсё выдатныя людзі. Працуюць яны па загаду ўласнага сэрца.

Павел Іванавіч Цярэшка расказвае:

— Вам гэта, магчыма, здасца дробязным, але з таго часу, як у нас стаў старшынёю Хамітаў, мы баімся паказацца ў праўленні калгаса няголенымі. Сам старшыня голіцца кожную раніцу і ад нас патрабуе падцягненасці і акуратнасці ва ўсім—у адзенні, у паводзінах, у працы. «Неахайны чалавек не можа добра працаваць»,—гаворыць ён. Раней у нас амаль усе брыгадзіры пілі гарэлку, не давалі ганьбы самагонцы. Цяпер толькі пакажыся «пад мухай»! Самагоншчыкам аб'яўлена бязлітасная вайна, ды і тым, хто гэты «сельгаспрадукт» ужывае.

Гэтая размова прымусіла мяне прыгадаць па аналогіі другога старшыню, з якім мне даводзілася сустракацца некалі ў адным з калгасаў Мінскай вобласці. Ён хадзіў у растаптаных, заўсёды брудных ботах, у пакамечаных штанах і выгаралай на сонцы гімнасцёрцы. Галіцца яму «не было часу». Ён выхваляўся сваёй неахайнасцю і заяўляў не без гонару:

— Я хлебароб, у мяне пад ногцямі манікюр з зямлі.

Чытаў ён галоўным чынам артыкулы ў раённай і абласной газетах, дзе крытыкавалі яго калгас. Чытаў і лаяўся:

— Зноў, чэрці, прапясочылі! А я ж стараюся, сябе не шкадую.

І гэта была праўда. Ён стараўся з усіх сіл. Да хрыпаты лаяў калгаснікаў на сходзе, без патрэбы цягаўся па брыгадах, прыніжана апраўдваўся перад раённым начальствам... Але энергія яго трацілася марна. Не хапала культуры, ведаў, цвёрдасці характару і яшчэ многіх якасцей, якімі абавязкова павінен валодаць калгасны важак. Ён быў чалавекам самалюбным, але ўсё ж іншы раз з'яўлялася і ў яго думка аб уласнай нікчэмнасці. Чалавек баяўся гэтай думкі і, каб пазбавіцца ад яе, глушыў самагонку. Цяпер гэты мой знаёмы працуе ў калгасе конюхам. Гэтая справа яму якраз пад сілу. Старшынёю ў тым калгасе чалавек, лёс якога нагадвае ў агульных рысах лёс Хамітава, з той толькі розніцай, што Хамітаў прыйшоў у калгас з арміі, а ён—з адной установы, якой кіраваў да ліквідацыі вобласці.

Пра змены, што за год адбыліся ў арцелі, якой кіруе Хамітаў, трэба пісаць асобна. Ствараецца племянны статак кароў. Асушаюцца тарфянікі, на якіх у наступную вясну будуць пасеяны кукуруза і шматгадовыя травы. Амаль ва ўсіх брыгадах што-небудзь будуюць—гараж, канюшню, кароўнікі і іншыя жывёлагадоўчыя і гаспадарчыя памяшканні. Члены арцелі «Сцяг камунізма» вераць свайму старшыні. Цяпер ужо ўсім ясна, што Шырыяздан Шаймарданавіч Хамітаў будзе трымацца непахісна да поўнай перамогі, як прывык ён трымацца ў арміі. Ён прыйшоў у калгас па закліку сэрца.

Уладзімір ВАРНО.

ДА ДНЯ ВАЕННА-МАРСКОГА ФЛОТУ

На экранах пачаўся шырокі паказ фільмаў аб Ваенна-Марскім Флоце СССР. З вялікай цікавасцю беларускія гледачы праглядаюць мастацкія кінакарціны — «Балтыйская слава», «Каардынаты невядомыя», «За ўладу Саветаў», «Капітан першага рангу», «Мы з Кранштата», «За тых, хто ў моры», «У мірныя дні», «На востраве Дальнім» і многія іншыя.

Фільм «Чацвёрты перыскоп» уваскрашае ў памяці адзін з гераічных эпізодаў жыцця слаўных савецкіх падводнікаў, апавядае аб іх смеласці і кемлівасці.

Жыццю і дзейнасці выдатных рускіх флатаводцаў Нахімава і Ушакова прысвечаны кінакарціны «Адмірал Нахімаў», «Адмірал Ушакоў» і «Караблі штурмуюць бастыёны». Фільм «Зоркі на крыллях» апавядае аб буднях маладых курсантаў ваенна-марскога авіяцыйнага вучылішча, аб выхаванні ў іх адвагі, сілы волі, лётнага майстэрства і гатоўнасці выканаць любы загад Радзімы.

Многа цікавага даведаюцца гледачы ў гэтыя дні з хранікальна-дакументальных і навукова-папулярных кінакарцін — «Дасаафаўцы Лабінска», «На прасторах акіянаў», «Малая зямля», «Волат Арктыкі», «Апавяданні мора», «Вароты ў акіян» і іншыя.

Н. КУЗЬМІЦКАЯ.

БІБЛІЯТЭКІ І ЭСТЭТЫЧНАЕ ВЫХАВАННЕ

БІБЛІЯТЭКІ нашай рэспублікі маюць не малы вопыт папулярызацыі літаратурных твораў сярод чытачоў. Горш прапагандуюцца кнігі па мастацтву.

Праўда, асобныя бібліятэкі імкнуцца знаёміць чытачоў з мастацтвазнаўчай літаратурай, з новымі выданнямі па выяўленчаму мастацтву, тэатру і музыцы. Так, гарадская бібліятэка Ленінскага раёна Мінска і кінатэатр «Мір» праводзяць перад пачаткам сеансаў агляды кніг па мастацтву, арганізоўваюць «музычныя серады» з удзелам артыстаў Белдзяржфілармоніі і аматараў мастацкай самадзейнасці. Шырока знаёміць сваіх чытачоў з мастацтвазнаўчымі выданнямі Бабруйская цэнтральная гарадская бібліятэка, яна наладжвае выстаўкі кніг і рэпрадукцый з карцін мастакоў. Добрушская раённая бібліятэка праводзіць нядзельныя чытанні кніг пра кампазітараў і мастакоў.

Але ўся гэтая работа бібліятэк носіць пакуль што выпадковы, эпізадычны характар.

«Не ўсім быць мастакамі, але любіць і разумець мастацтва... могуць і павінны ўсе», — гаварыў у свой час А. Сяроў. І задача бібліятэчных работнікаў — ахапіць масавай работай па прапагандзе мастацтва як мага шырэйшыя колы насельніцтва, садзейнічаць паляпшэнню эстэтычнага выхавання працоўных.

Як жа камплектуюцца бібліятэчныя фонды літаратурай па мастацтву?

У мінулыя гады фонды масавых бібліятэк вельмі слаба папаўняліся мастацтвазнаўчымі кнігамі, брашурамі і манаграфіямі. Цяпер справа палепшылася. Значна больш стала выходзіць такіх кніг, якія папулярна расказваюць аб выдатных творах музыкі, жывапісу, тэатра і інш. Выдаюцца яны вялікімі тыражамі і разлічаны на шырокія колы чытачоў.

Многія бібліятэкі папоўнілі свае ранейшыя, даволі бедныя фонды. Але сказаць, што яны цяпер маюць вялікі выбар мастацтвазнаўчай літаратуры — пакуль што нельга. Асабліва мала паступае літаратуры ў дапамогу аматарам музыкі і слухачам народных універсітэтаў культуры. У бібліятэках сабраны толькі выпадковыя выданні. На рэспубліканскім семінары работнікаў школьных бібліятэк высветлілася, напрыклад, што многія з бібліятэк не маюць кніг па эстэтычнаму выхаванню школьнікаў, спецыяльна выдадзеных у дапамогу настаўнікам, адчуваюць востры недахоп у бібліяграфічных дапаможніках.

За апошні час Дзяржаўная бібліятэка СССР імя Леніна і Дзяржаўная публічная бібліятэка імя Салтыкова-Шчадрына выдалі цікавыя і вельмі патрэбныя для бібліятэкараў бібліяграфічныя спісы ў дапамогу мастацкай самаадукацыі. Сярод іх — «У свеце цудоўнага», «Мастацтва — ўсім» і інш. Кожная бібліятэка—гарадская, раённая, сельская, школьная, прафсаюзная—павінна мець гэтыя спісы. Аднак іх атрымалі зусім нямногія бібліятэкі. Думаецца, што справу камплектавання бібліятэк рэспублікі бібліяграфічнымі і метадычнымі матэрыяламі павінна ўзяць у свае рукі Дзяржаўная бібліятэка БССР імя Ул. І. Леніна.

У 1957 годзе ЦК КП Беларусі спецыяльнай пастановай абавязаў бібліятэкі звярнуць увагу на паляпшэнне музычна-адукацыйнай работы з чытачамі. У прыватнасці, гаварылася аб арганізацыі пры бібліятэках нотна-музычных аддзелаў. Пасля гэтай пастановы ў Мінску была створана гарадская нотна-музычная бібліятэка. Аднак ні ў адной абласной бібліятэцы паранейшаму не адкрыты музычныя аддзелы, і пазнаёміцца на месцах з неабходнымі нотамі зусім немагчыма. Кіраўнікам і ўдзельнікам мастацкай самадзейнасці даводзіцца развучваць папулярныя песні на слых, запісваць іх з пласцінак, у той час, як многія творы беларускіх кампазітараў, зборнікі беларускіх народных песень і танцаў ляжаць на паліцах нотнага магазіна Мінска. Самадзейнасць жа ў раёнах не можа папоўніць свой рэпертуар музычнымі навінкамі.

У многіх гарадах Прыбалтыкі і РСФСР арганізаваны спецыяльныя гарадскія нотна-музычныя бібліятэкі, шмат у якіх абласных масавых бібліятэках ёсць музычна-нотныя аддзелы. Чаму б не пераняць гэты добры вопыт і не пачаць камплектаваць музычныя і нотныя фонды пры кожнай бібліятэцы? Гэта дасць магчымасць шырока практыкаваць выдачу такой літаратуры і па хатняму абаненту.

А як забяспечыць бібліятэкі нотнымі выданнямі? Дзяржаўная бібліятэка БССР сумесна з Рэспубліканскім Домам народнай творчасці павінны, на аснове выдавецкіх планаў, складаць штогод спісы нот, якія рыхтуюцца да выпуску, і рэкамендаваць іх для бібліятэчных калектараў, даваць сістэматычныя інфармацыі аб музычных навінках, выдадзеных не толькі ў Мінску, але і ў цэнтральных выдавецтвах.

Варта было б падумаць аб стварэнні пры бібліятэках фанатэк, якія асабліва патрэбны універсітэтам культуры і музычным лекторыям. У студзені гэтага года Міністэрства культуры выдала загад аб паляпшэнні работы універсітэтаў культуры. Адзін з пунктаў яго абавязвае стварыць у абласных, гарадскіх і раённых бібліятэках фонды грампласцінак і магнітафонных запісаў. Аднак на месцах пакуль яшчэ нічога не зроблена.

Нярэдка можна пачуць размовы, што работа з музычнымі матэрыяламі — не бібліятэчная справа. А між тым сапраўдная прапаганда музычнай літаратуры немагчыма без азнаямлення з музычнымі творамі. Там, дзе ёсць фанатэка, яна карыстаецца вялікім попытам.

Так, у Варонежскай гарадской музычна-нотнай бібліятэцы за 1960 год чытачы праслухалі 65 тысяч запісаў. За два гады гэтая бібліятэка набыла 3 400 пласцінак і запісала на магнітафоне 300 твораў. Папулярнасцю карыстаецца і невялікі пакуль што фонд пласцінак у Мінскай музычнай бібліятэцы.

Камплектаванне фанатэк—справа даволі складаная. На месцах грампласцінкі з запісам музычных твораў не заўсёды можна знайсці, пераслаць жа іх у іншыя гарады складана. Ствараць вялікія фонды грампласцінак пры бібліятэках, можа, і не варта. Больш мэтазгодна рабіць магнітафонныя запісы музычных твораў з пласцінак і радыёперадач. Акрамя таго, магнітафонныя стужкі прасцей пераслаць па пошце. Дзеля гэтага Дзяржаўная бібліятэка БССР імя Леніна мусіць мець фонд грампласцінак, магнітафоны і праігравальнікі. Гэта дало б магчымасць забяспечыць бібліятэкі запісам музычных твораў, а таксама выконваць заяўкі раённых дамоў культуры і універсітэтаў культуры, як гэта робіць, напрыклад, Варонежская нотная бібліятэка.

Сёння бібліятэкі не могуць абыходзіцца не толькі без фанатэк. Ва універсітэтах культуры часта нестае ілюстрацыйных матэрыялаў, і яны вымушаны прасіць дапамогі ў бібліятэкі. А там іх таксама няма, таму, што не любяць бібліятэчныя калектары пасылаць рэпрадукцыі карцін у раённыя і сельскія бібліятэкі.

Асобна хочацца сказаць аб паштоўках. Калі для выставак патрэбны рэпрадукцыі вялікага фармату, то для правядзення масавых мерапрыемстваў неабходны паштоўкі: іх памер якраз падыходзіць для дэманстрацыі карцін на экране пры дапамозе эпідыяскопа (яны ёсць у школах, добра, каб былі і ў бібліятэках) для больш вялікай аўдыторыі. Паштоўкі танныя, зручныя для перасылкі. Таму важна, каб фонд паштовак быў у абласных і рэспубліканскіх бібліятэках.

На жаль, у нас яшчэ мала бібліятэкараў, якія любяць і разумеюць мастацтва. Незразумела, чаму на факультэце бібліятэказнаўства і бібліяграфіі Мінскага пdescribed інстытута цяпер не чытаецца курс гісторыі мастацтва, які існуе, дарэчы, у іншых бібліятэчных ВНУ краіны. Не ўведзены курс бібліяграфіі мастацтвазнаўчай літаратуры, не знаёмяцца студэнты і з методыкай работы па літаратуры і мастацтву.

Такое ж становішча і ў Мінскім бібліятэчным тэхнікуме.

На нашу думку, трэба было б правесці рэспубліканскую нараду і абласныя семінары бібліятэчных работнікаў па пытаннях эстэтычнага выхавання. У праграму такіх семінараў можна ўключыць агляд літаратуры, лекцыі па мастацтву і г. д. Для правядзення такіх семінараў трэба выкарыстаць, акрамя мясцовых сіл, супрацоўнікаў Дзяржаўнага мастацкага музея і Дзяржаўнай бібліятэкі БССР імя Леніна.

Не шкодзіла б перавыдаць некалькі асноўных бібліяграфічных дапаможнікаў па эстэтычнаму выхаванню, якія выйшлі ў цэнтральных выдавецтвах, дапоўніўшы іх матэрыяламі аб беларускім мастацтве.

Прыгожае — людзям. І бібліятэкі могуць вельмі многа дапамагчы ў гэтай справе.

В. ДЫШЫНЕВІЧ.

З гастрольнай паездкі па краіне вярнуўся Дзяржаўны ансамбль танца БССР. Калектыў пабываў у Маскве, Харкаве, Рызе, Палтаве, Крамянчугу, Вінніцы, Жытоміры, Кіеве, Роўна, Ліепаі і радзе іншых гарадоў. Выступленні ансамбля прайшлі з вялікім поспехам.

Перад вяртаннем у Мінск артысты далі шэфскі канцэрт для рабочых полацкага Нафтабуда. За час гастрольнай паездкі ансамбль даў каля 40 канцэртаў.

На здымку — удзельнікі ансамбля Марыя Апанасенка і Віктар Цюрын выконваюць перад полацкімі нафтабудаўнікамі венгерскі танец са шпорамі.

Фота **Г. КАДАЧНІКАВА.**
Фотахроніка БЕЛТА.

ЦІ ТОЛЬКІ КАНСЕРВАТОРЫЯ ВІНАВАТА?

У Беларусі адчуваецца востры недахоп музыказнаўцаў і кампазітараў. Гэта вельмі замінае рабоце рэспубліканскага радыё, тэлебачання, філармоніі, універсітэтаў музычнай культуры, дзіцячых музычных школ і вучылішчаў. Нязначны прыток свежых творчых сіл і ў Саюзе кампазітараў. А ў абласных цэнтрах зусім няма кампазітараў і вельмі мала кваліфікаваных музыказнаўцаў.

Праўда, за апошнія гады Беларуская кансерваторыя крыху палепшыла выхаванне гэтых кадраў. Студэнты факультэта кампазіцыі, гісторыі і тэорыі музыкі праходзяць педагагічную практыку ў дзіцячай музычнай школе-адзінаццацігодцы, у музычным вучылішчы, у гарадскім самадзейным хоры і г. д. Будучыя кампазітары і музыказнаўцы штогод удзельнічаюць у фальклорных экспедыцыях, практыкуючыся ў запісе народна-песеннай творчасці. Палепшана і навукова-даследчая дзейнасць студэнтаў: яны часцей звяртаюцца да актуальных тэм беларускай прафесіянальнай і народнай музыкі.

Аднак усё гэта не вырашае пытання больш масавай падрыхтоўкі тэарэтычных і кампазітарскіх кадраў. Справа ў тым, што кансерваторыя штогод выпускае толькі двух—трох музыказнаўцаў і аднаго—двух кампазітараў. Зразумела, такімі тэмпамі нельга задаволіць патрэбы нашай рэспублікі ў музычных кадрах.

Чаму кансерваторыя так мала рыхтуе іх? Таму, што нашы музычныя вучылішчы, з якіх мы набіраем кантынгент навучэнцаў, слаба рыхтуюць сваіх вучняў.

Вясной кожнага года на факультэт кампазіцыі, гісторыі і тэорыі музыкі падаюць заявы 10—15 выпускнікоў музычных вучылішчаў рэспублікі. Аднак вытрымліваюць экзамены толькі тры — пяць з іх. Ды і з тых да канца першага або другога года навучання адзін—два студэнты адсейваюцца.

У выпускнікоў музычных вучылішчаў выявіліся сур'ёзныя прабелы ў падрыхтоўцы па ўсяму цыклу музычна-тэарэтычных дысцыплін. У пісьмовых работах па гармоніі маюцца, як правіла, грубыя памылкі, адчуваюцца недастатковыя веды па курсу гармоніі, элементарнай тэорыі, пры гарманічным аналізе музычных твораў, па сальфеджыо і г. д.

Па гэтай прычыне і ў мінулым годзе на факультэт было прынята толькі шэсць чалавек на дзённае і завочнае аддзяленні. Сур'ёзны непакой, дарэчы, выклікае і падрыхтоўка па музычна-тэарэтычных дысцыплінах студэнтаў выканаўчых спецыяльнасцей—скрыпачоў, духавікоў і выканаўцаў на народных інструментах.

Чаму ж з году ў год у кансерваторыю паступаюць студэнты са слабай падрыхтоўкай?

Не ўсе музычныя вучылішчы Беларусі маюць спецыяльныя тэарэтычныя і кампазітарскія аддзяленні. Кампазітарскае аддзяленне існуе толькі ў Мінскім вучылішчы, а тэарэтычнае — толькі ў трох з шасці. Акрамя таго, кіраўніцтва музычных вучылішчаў не звяртае ўвагі на камплектаванне музычна-тэарэтычных аддзяленняў таленавітымі людзьмі. Нярэдка прымаюць навучэнцаў з пасрэдным слыхам (няўдалыя піяністы, струннікі), зусім не ўлічваецца агульнае культурнае развіццё навучэнцаў, іх схільнасць да навуковай працы.

Добрай падрыхтоўцы музыказнаўцаў у вучылішчах перашкаджаюць і недасканалыя навучальныя планы.

У музычных вучылішчах і дзіцячых музычных школах вельмі слабая матэрыяльна - вытворчая база: няма ў належнай колькасці магнітафонаў, праігрывацеляў, доўгайграючых пласцінак з запісам музыкі, навучальнай нотнай і тэарэтычнай літаратуры. Але самае галоўнае—абласныя музычныя вучылішчы не ўкамплектаваны кваліфікаванымі кадрамі педагогаў-тэарэтыкаў і выкладчыкаў музычнай літаратуры.

У некаторых вучылішчах музычна-тэарэтычныя дысцыпліны вядуць выкладчыкі без спецыяльнай адукацыі. Напрыклад, у Маладзечанскім вучылішчы большасць педагогаў-тэарэтыкаў не мае спецыяльнай адукацыі. У Гомельскім музычным вучылішчы ў мінулым навучальным годзе тэарэтычныя дысцыпліны вялі спецыялісты па духавых інструментах (?).

Стварылася такое становішча, што некаторыя выкладчыкі вядуць 15—20 груп, маюць 2—3 педагагічныя нормы і парушаюць тым самым педагагічны працэс.

Такое ж цяжкое становішча з кадрамі педагогаў-тэарэтыкаў у дзіцячых музычных школах. І тут нярэдка музычна-тэарэтычныя дысцыпліны вядуць не спецыялісты сваёй справы.

На жаль, да нядаўняга часу Міністэрства культуры БССР дрэнна планавала размеркаванне выпускнікоў музычных навучальных устаноў, не заўсёды дабівалася іх накіравання на работу ў абласныя і раённыя цэнтры. Так, напрыклад, у 1958 годзе кансерваторыю скончылі тры музыказнаўцы і два кампазітары. Усе яны ўладкаваліся на работу ў Мінску.

Кансерваторыя аказвае сістэматычную метадычную дапамогу тэарэтычным аддзяленням абласных музычных вучылішчаў. Асобныя педагогі праводзяць у музычных вучылішчах кансультацыі, лекцыі. Па ініцыятыве кафедры кампазіцыі і музыказнаўчай секцыі Саюза кампазітараў БССР у пачатку 1959 года была праведзена рэспубліканская нарада музыказнаўцаў абласных і раённых цэнтраў з мэтай актывізацыі іх музычна-асветніцкай і педагагічнай дзейнасці на перыферыі.

У пачатку мінулага навучальнага года кафедра кампазіцыі, гісторыі і тэорыі музыкі прааналізавала вынікі ўступных экзаменаў у кансерваторыю вясной 1959—1960 года. Матэрыялы аналізу былі разасланы ва ўсе музычныя вучылішчы рэспублікі, каб тыя прынялі неадкладныя меры для ліквідацыі недахопаў у выкладанні музычна-тэарэтычных дысцыплін.

Аднак істотнага паляпшэння падрыхтоўкі музыказнаўцаў і кампазітараў у музычных вучылішчах не наглядаецца. Міністэрству вышэйшай, спецыяльнай і сярэдняй адукацыі БССР і Міністэрству культуры БССР трэба прыняць неадкладныя меры па ўмацаванню вучылішчаў і музычных школ кваліфікаванымі кадрамі педагогаў-тэарэтыкаў. Неабходна палепшыць матэрыяльна-вытворчую базу навучальных устаноў, набыць у належнай колькасці падручнікі, ноты, магнітафоны, праігрывацелі, пласцінкі.

Ва ўсіх музычных вучылішчах рэспублікі трэба як мага хутчэй адкрыць тэарэтычна-кампазітарскае аддзяленне, а пры кансерваторыі арганізаваць падрыхтоўчае аддзяленне для кампазітараў і музыказнаўцаў. Мы лічым таксама неабходным стварыць у музычных вучылішчах спецыяльныя групы навучэнцаў па падрыхтоўцы да паступлення ў кансерваторыю.

Пажадана было б арганізаваць пры Цэнтральнай музычнай школе-адзінаццацігодцы рэспубліканскі метадычны кабінет на чале з кваліфікаваным музыкантам-музыказнаўцам для аказання сістэматычнай кансультацыйнай дапамогі перыферыйным музычным школам. Для таго, каб колькасць педагогаў тэарэтычных дысцыплін значна павялічылася, мэтазгодна адкрыць пры кансерваторыі музычна-педагагічны факультэт па тыпу трохгадовых настаўніцкіх інстытутаў.

Ажыццяўленне гэтых і некаторых іншых мер будзе садзейнічаць паляпшэнню падрыхтоўкі музыказнаўцаў і кампазітараў.

А. БАГАТЫРОЎ,
рэктар Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі, заслужаны дзеяч мастацтва БССР.

Г. ГЛУШЧАНКА,
кіраўнік кафедры кампазіцыі гісторыі і тэорыі музыкі.

Васіль МАКАРЭВІЧ.

Новыя вершы

Нядаўна быў я на Бярозаўскай ДРЭС. Гэтыя вершы і напісаны ў выніку паездкі.

Аўтар

ЯК ПАЧЫНАЛАСЯ

Экскаватар пяску падчапіў
стажок,
хапіла яго
на адзін толькі кош там.
Вынырнуў аднекуль малы
пастушок:
— Дзядзька,
гару псуеце навошта!
Тут у «вайну» гулялі мы,
кожны куст
аблазілі.

І тата думаў
сюды да зімы
перанесці лазню...
Хацеў трактарыст раззлавацца,
ды
рассмяяўся,
што аж спужаў сарок.
— Я табе раскажу.
Ідзі сюды,
вартаўнік рэліквіі старой!
Бачыш,
вунь дзе тыя барозны,
дзе бульбоўнік на сонцы
скварыўся і гарэў,
устане
пад белымі бярозамі
Бярозаўская ДРЭС.
Рукамі вось такімі грубымі
пад вясновы гром
і шчэбет сініц
гэтакую штуковіну адгрукаем,
пра якую тут ніхто і не сніў.
І там, дзе пахла азёрнай раскай
і гарам
і бегалі за каровамі падпаскі,
пусцім яе.
І раскачагарым
На ўсю іванаўскую.
Цемра тут назаўсёды сканае.
І ў кожны маленькі куток
па правадах —
тугіх канатах —
рынецца сіні ток.
Будуць машыны
лёгкімі віламі
вяршыць стагі і разбіраць іх
зімой.
У дайніцы
з кароўяга вымя
пабяжыць малако само.
Трэба дождж —
і калі ласка —
ідзе дождж.
Цягнецца рунь дружней.
І стане ДРЭС
за бацькаву лазню
у тысячу раз табе даражэй.
Шмаргануў хлапчук
рукавом па носе,
і неяк адразу ўвесь пасвятлеў.
— Ну, раз так,
то знісце
і гару, і кусты,
і нават стары той хлеў.

ДОРОГА ГРАЕ

Першым будаўнікам-бярозаўцам

Ля ног ляжалі рукзакі
і торбы.
Шашою сіняй,
па гузатым гравію,
ляцеў, паветра рэжучы, аўтобус
і шынамі тугімі
звонка граючы.

Бяда такая, што сядзенні мулкія!
Дымілі хлопцы самасадам
моцным.
І гранне слухалі нібыта музыку
Бетховена
ці Моцарта.

Успаміналі родныя падстрэшшы.
А вецер з чубам пачынаў дурэць.
Паказвалі
нацэленымі стрэламі
слупы:
«Бяроза-ДРЭС», «Бяроза-
ДРЭС».

І ззялі росы на лугу,
прачнуўшыся.
Варочаўся у красках
сонца шар.
Прараб абвёў усіх вачыма
прачулымі:
— Шаша нам грае,
грае нам шаша!..

НАЗІРАННІ НАД «НАЗІРАННЯМІ»

Сярод кніг

Выдавецтва БДУ імя Леніна выпусціла кніжку Т. Сцяшковіч «З назіранняў над мовай К. Крапівы».

Як сведчыць загаловак, аўтар не прэтэндуе на ўсебаковасць асвятлення пастаўленай праблемы. Было б, напрыклад, «мова», «аб мове» ці хоць бы «назіранні над мовай», а то ўсяго — «з назіранняў...».

Паглядзім жа, што здолела новае сказаць чытачу аўтар у межах даследавання.

Знаёмячыся яшчэ толькі з планам работы, заўважаеш супярэчлівасць размяшчэння самога матэрыялу.

Раздзелы першай часткі вызначаны непрадумана. Спачатку аналізуюцца стылістычныя функцыі назоўнікаў, прыметнікаў, дзеясловаў, прыслоўяў, затым — стылістычныя функцыі іншамоўнай, грамадска-палітычнай і іншай лексікі.

Тут пераблытаны розныя аспекты, у якіх можна разглядаць слоўнікавы запас мовы. Дзеясловы ці назоўнікі могуць быць і «палітычнымі» і «грамадскімі», і «асабістымі». Наадварот жа, словы з палітычным ці грамадскім значэннем — назоўнікамі, прыметнікамі, дзеясловамі.

Адвольна абыходзіцца аўтар з лінгвістычнымі катэгорыямі. Нават недасведчаны філолаг ведае, што ідыяматыка ўваходзіць у склад фразеалогіі. Сцяшковіч жа ужывае гэтыя два тэрміны як аднародныя, раўнапраўныя словы. У кнізе ёсць самастойны раздзел «Фразеалогія і ідыяматыка ў творах К. Крапівы». Заўважым, што прыказкі і прымаўкі разглядаюцца асобна (некаторыя вучоныя іх уключаюць у фразеалогію). Дык якія ж тады адзінкі складаюць фразеалогію?!

Відаць, патрэбна мовазнаўцы напомніць, што ўсе фразеалагізмы падзяляюцца на тры групы: фразеалагічныя зрашчэнні, адзінствы і спалучэнні. Да першай належаць выразы, значэнне якіх не матывуецца значэннем састаўных кампанентаў (сабаку з'есці, збіцца з панталыку, папасці ўпрасак). У адзінствах абумоўленасць значэння цэлага выступае ярчэй (набіць руку, з'есці зубы). Спалучэнні ўжо допускаюць нават сінанімічную замену (расквасіць нос і разбіць нос, непрабудна і непрасыпна спаць).

Даследчыца засталася паслядоўнай на працягу ўсёй кнігі. Яна ўявіла нават яшчэ адну слоўную пару — «фразеалагічныя адзінствы і ідыёмы». Няхай будзе вядома даследчыцы, што гэта адно і тое ж («адзінства» — інакш «ідыёма»)!

У кнізе адчуваецца, што Т. Сцяшковіч ведае фактычны матэрыял і імкнецца зрабіць пэўныя вывады.

На жаль, яе шчырыя намеры і творчыя пошукі выяўляюцца ў сумленнай рэгістрацыі прыкладаў з твораў Крапівы прыстасавальна да агульнатэарэтычных палажэнняў, выпісаных з некаторых кніг па мовазнаўству. Асабліва відавочны такі падыход у раздзелах, прысвечаных разгляду стылістычнага выкарыстання розных часцін мовы.

адбору моўнага матэрыялу і структурных форм з агульнанароднай мовы выяўляецца ў выкарыстанні пісьменнікам пэўных граматычных разрадаў». Быццам толькі адзін Крапіва карыстаецца рознымі граматычнымі катэгорыямі! Быццам сама аўтар, пішучы гэтыя радкі, не робіць тое самае! А дзе ж тое, што адрознівае Крапіву ад іншых пісьменнікаў?

Ідучы ад схемы, ад выпрацаваных у лінгвістыцы ўстановак лексічнага падзелу, Т. Сцяшковіч не здолела сказаць свайго слова пра такога арыгінальнага, самабытнага, сапраўды народнага мастака, як К. Крапіва. Яна толькі шчодра праілюстравала (не заўсёды ўдала) цытатамі з Крапівы пэўныя фармуліроўкі.

Павярхоўнасць асэнсавання фактаў нейкім чынам выяўляецца і ў нуднай аднастайнасці аўтарскіх рэзюме. Памяркуйце самі:

«Па сваіх стылістычных рысах прыметнікі характарызуюцца яскравай вобразнасцю і экспрэсіяй» (стар. 21).. «У стылістычных адносінах гэтыя дзеясловы характарызуецца выключнай вобразнасцю...» (стар. 27). «Дзеяслоўная фамільярная лексіка ў творах К. Крапівы з'яўляецца вобразнай і экспрэсіўнай...» (стар. 29). «Народная дзеяслоўная лексіка ў творах К. Крапівы характарызуецца яскравай вобразнасцю і экспрэсіўнасцю.» (стар. 31). «К. Крапіва выбірае са скарбніцы народнага слова вострыя афарызмы, якія характарызуюцца выключнай вобразнасцю і экспрэсіўнасцю...» (стар. 33). «Выказнік, выражаны прыслоўямі.., характарызуецца экспрэсіўнасцю і непасрэднасцю выказвання...» (стар. 85). «Выказнік, выражаны дзеясловам будучага часу з часціцай «як», надае сказу выключную жывасць і экспрэсіўнасць» (стар. 87). «Гэта народная метафарычная фразеалогія і ідыяматыка (?)... адзначаецца выразнай экспрэсіўнасцю» (стар. 93).

Перапевы адных і тых жа думак у кожным раздзеле («Крапіва — выдатны пісьменнік, ён валодае..., ён карыстаецца...»), пераліванне, што называецца, з пустога ў парожняе збядняюць і без таго бедныя аўтарскія назіранні. Яшчэ горш, калі гэтыя перапевы выліваюцца ў тэкстуальныя паўторы.

«З усяго велізарнага складу народных прыказак К. Крапіва адбірае ў свае творы толькі тыя, якія з'яўляюцца сугучнымі яго рэалістычнай і сатырычнай манеры пісьма», — чытаем мы на 40 старонцы. І трошкі ніжэй: «Тэматыка. прыказак, ужытых у творах пісьменніка, адпавядае рэалістычнай сутнасці і ідэйнаму зместу яго твораў, у якіх выкрываюцца...». На 47 старонцы: «Тэматыка і змест ужытых ім (Крапівой. — І. К.) прыказак з'яўляюцца сугучнымі з характарам яго твораў, накіраваных на выкрыццё ўсяго варожага працоўнаму чалавеку».

Пад канец работы аўтар дае вывады, якія з'яўляюцца зборам тых жа вядомых ісцін, што мы сустракалі ўжо, чытаючы кнігу.

У многіх меркаваннях даследчыца даходзіць да дзіўнай наіўнасці. Разглядаючы вершаваны памфлет Крапівы «Кат у няміласці» яна выдзяляе ў разрад прафесіянальнай лексікі цэлы шэраг слоў і словазлучэнняў, сярод якіх — «вяроўка намылена», «асінка нахілена», «адмыслова магу павесіць», «адгаблёваны нанова». Нічога сабе прафесіянальнасць! Відаць, ніхто б не здагадаўся, акрамя аўтара даследавання, аднесці і выразы «конская сіла», «пары падае» да тэхнічна-прафесіянальнай фразеалогіі.

Наіўна выглядаюць і тыя прапісныя ісціны, якімі даследчыца аперыруе, пацвярджаючы свае довады.

«Удакладненне паасобных слоў цесна звязана з ідэйным зместам усяго твора і падпарадкавана мэтам сатырычнага выкрыцця» (стар. 73). «Выкарыстанне гратэску і гіпербалы абумоўлена канкрэтнымі ідэйна-мастацкімі задачамі, якія ставіць перад сабой мастак» (стар 109).

У кнізе многа нейкага «спрыяльнага гумару», «жартаўлівых» (замест, мусіць, «жартоўных») выразаў», «апартуністаў рознага колеру» (г. зн. «масцей»), «грамадскага» значэння лексікі; русізмаў — «часцей усяго», «знішчальныя войны», «прыспасабленства» і інш.

Аўтар не робіць розніцы паміж словамі «пачын» і «зачын». Не пазбаўлены прагрэшнасцей сэнсавага парадку і асобныя фразы: «Асвятленне гэтых тэм у творчасці К. Крапівы адбывалася аднача-сова з шырокім ужываннем грамадска-палітычнай лексікі і фразеалогіі...», — піша Сцяшковіч на 52 старонцы, не зважаючы на тое, што сама праца пісьменніка і сродкі яе выканання выглядаюць у такім разе самастойнымі, паралельнымі працэсамі.

На з'явы навакольнага жыцця адгукаецца «непасрэдна і эмацыянальна» не сам аўтар, Крапіва, а яго «паведамленні і выказванні». «Пісьменнік выкрывае небяспечныя для савецкага грамадства фальшывыя паводзіны і адмоўныя рысы» не людзей, а «пэўных персанажаў» (стар. 77).

Мы ўжо не спыняемся на стылістычных недаробках. Іх таксама набіраецца парадкам.

Дрэнную паслугу зрабіла выдавецтва БДУ імя Леніна выкладчыкам, студэнтам і настаўнікам сярэдніх школ, прапануючы ім недапрацаваную брашуру ў якасці дапаможніка.

І. КУРБЕКА.

ПІСЬМО Ў РЭДАКЦЫЮ

ПАЛАЦАМАНІЯ

Ёсць у нашым раёне калгас «Гігант». Гэта буйная, багатая гаспадарка. Праўленне арцелі распачало будаўніцтва Палаца культуры. Выдаткі на яго прадугледжаны ў сто тысяч рублёў. Зразумела, нават для багатага калгаса гэта надта вялікія сродкі.

Але галоўнае яшчэ не ў гэтым. Паўстае пытанне, ці варта будаваць такія палацы. Скажам, калі б вёска Вялікія Бортнікі мела клуб на 150—200 месц, гэта цалкам задаволіла б патрэбы калгаснікаў. І каштаваў бы такі клуб у пятнаццаць разоў танней.

Нярэдка ў друку сустракаеш хвалебныя оды таму ці іншаму калгасу, які мае двух-трохпавярховы Палац культуры. Калі буйнае прадпрыемства будуе Палац культуры, гэта да месца. Ён знаходзіцца ў цэнтры рабочага пасёлка. А ў калгасе? У тым жа «Гіганце» ёсць такія вёскі, як Малінаўка, Пустошка і іншыя, якія знаходзяцца за 5—8 кіламетраў ад цэнтра арцелі і не маюць клубаў.

Калі б у тым жа калгасе «Гігант» гэтыя сто тысяч рублёў выдаткаваць на будаўніцтва брыгадных клубаў, дык большасць вёсак сельгасарцелі мелі б свае клубы на 100—150 месц кожны. Гэта спрыяла б разгортванню культурна-масавай работы на вёсцы, бо цяжка наладзіць лекцыю, канцэрт, вечар перадавікоў, калі няма клуба і нават чырвонага кутка.

Цяпер адносна праектаў сельскіх клубаў. Калгасам патрэбна, як падказвае практыка, тыпавое памяшканне простай канструкцыі. Клуб павінен мець невялікае фае, пакой для гульняў і рэпетыцый, глядзельную залу, сцэну і, нарэшце, пакой для артыстаў.

А бывае ж такое, калі фае ў клубе ёсць, а пераапрануцца артыстам перад канцэртам, праводзіць рэпетыцыі ўдзельнікам самадзейнасці няма дзе. Ідзе, напрыклад, пастаноўка спектакля. Артысты ў грыме павінны праходзіць праз усю глядзельную залу. Вельмі нязручна гэта.

Цяпер самадзейныя калектывы ёсць і ў паляводчых брыгадах калгасаў і ў аддзяленнях саўгасаў. Трэба, каб былі створаны ўмовы для іх работы.

Шмат размоў вялося пра брыгадныя клубы. Адным з ініцыятараў іх будаўніцтва выступіў наш раён. Сёння 36 брыгад маюць свае клубы і больш чым у 10 яны будуюцца. Але ніводзін з іх не па праекту. Як правіла, клубы будуюцца надзвычай марудна. Праўленні арцелей першачарговую ўвагу аддаюць рамонту і будаўніцтву гаспадарчых памяшканняў, а клубамі займаюцца ў апошнюю чаргу.

У вёсках Тажылавічы і Каменка брыгадныя клубы даўно пабудаваны, але не атынкаваны і няма ў іх кінаапаратных. Міжкалгасбуд не бярэцца атынкоўваць клубы, лічачы такую работу дробязнай.

Мы не супраць таго, каб на цэнтральных сядзібах калгасаў будаваліся палацы культуры. Яны, безумоўна, патрэбны. Толькі нельга забываць і пра брыгады. І там жывуць і працуюць калгаснікі, якія хочуць павышаць свае веды, культуру, змястоўна адпачываць.

П. САЛАЎЁЎ,
загадчык Бабруйскага раённага аддзела культуры,

М. КОГАН,
супрацоўнік бабруйскай газеты «Камуніст».

Птушкі ляцяць на волю

АПАВЯДАННЕ

Іван ЧЫГРЫНАЎ.

У Залужжы мне сказалі:

— А Дземідзёнак пайшоў ад нас. Яго ўжо няма ў гарадку.

Але ж куды падаўся Дземідзёнак?..

Можа, адзін я добра і ведаў гэтага чалавека.

Ён паявіўся ў нашым гарадку гады праз тры пасля вайны і пасяліўся ў хаце Дакуліхі, адзінокай старой, якая спачатку прыняла яго, як кватаранта, каб мець за гэта на старасці якую капейку, бо яму ішла пенсія, але потым адмовілася ад тых грошай.

Я ж сустрэў Дземідзёнка, калі ён лічыўся ўжо на Ганчарнай вуліцы старажылам.

У нядзелю раніцай стаяў я на падворку і слухаў, як гудуць каля дзядзькавых вулляў пчолы.

— Дземідзёнак ідзе, — пачуліся раптам галасы і я ўбачыў незнаёмага старога, які шыбаваў з клеткай у руцэ сярэдзінай вуліцы. Ён быў невысокага росту, згорблены, у яго была белая бародка і такія ж белыя валасы на галаве. Яны выбіваліся з-пад саламянага брыля. На незнаёмым была вылінялая сацінавая кашуля з манішкай, падперазаная поясам з кутасамі, а на рубчыкавых штанах віднелася некалькі невялікіх латак. Стары хуценька перабіраў нагамі, быццам вельмі спяшаўся куды. Хадзіў ён на дыбачках, таму ўся яго шчуплая постаць у час хады падавалася наперад.

— Дземідзёнак!.. Дземідзёнак!.. — чуўся крык, і мне было відаць, як беглі з усіх бакоў да старога хлапчукі. Але яны чамусьці не набліжаліся да яго. Яны трымаліся крыху воддаль і цісну ліся за ім ззаду. А ён ішоў сабе ўздоўж вуліцы і, здавалася, не заўважаў іх. Тады і я прыгадаў, як у свой час таксама басанож бегаў з равеснікамі за дзівакаватым Цімкам Вусавым. Цімка жыў на самым канцы Калгаснай вуліцы, але мы і туды дабіраліся. І вось цяпер штосьці падобнае адбывалася

— Неразумная дзятва, — падумаў я.

А ўвечары, калі маці прыгнала карову з пашы, запытаў:

— Дземідзёнак?.. Хто гэта?..

— Як хто? Ну, Дземідзёнак і Дземідзёнак. У Дакуліхі жыве.

Было відаць, што яна не вельмі ахвоча да маёй размовы, але маўчаць не стала.

— І дзеці беглі за ім?

Я кіўнуў галавой.

— Паршыўцы! Лазой трэба сеч, блазнюкоў! — Яна ўздыхнула і ўзялася пераплятаць свае косы.

— Дземідзёнак чалавек такі ж, як і ўсе, — кажа маці. — Праўда, можа ён нейкі ўжо занадта дзівакаваты. Але гэта сталася з ім.

Маці скупілася на словы, і я адчуў, што яна больш клапацілася, каб сын яе не падумаў кепска пра чалавека.

— Прыйшоў ён сюды аднойчы вясной і стаў жыць у Дакуліхі. А што за чалавек ды адкуль—каму рупіць. Ці мала людзей пасля вайны па наваколлю без прытулку хадзіла. Вайна нямногім так мінулася. І ў кожнага сваё гора. Можа, і яго гняздо параскідала. Ну, і прытупаў чалавек на нашу вуліцу дажываць свой век. Добра, што пенсія ў яго. Здаецца, і Дакуліха тады за гэтым пагналася...

Маці змоўкла. Ёй трэба было штосьці зрабіць у сенцах, і яна выйшла.

— А стары ён аказаўся ўвішны... Гэта я ўсё пра Дземідзёнка, — казала яна, калі вярнулася. —Дык я кажу, Дакулісе на кватаранта пашэнціла. Бывае, дзянёк бегае вакол хаты, корпаецца то ў агародчыку, то двор падчышчае, ды і на вуліцы насупраць Дакуліхінай хаты не тое, што ля іншых—чыста. Здаралася мне заходзіць да іх, то ветлівы які. Толькі чамусьці неразгаворлівы. Маўчун. Нібы кляймо на ім якое. Адзін ды адзін дзень пры дні. Але гэта б ніштo яшчэ. Маўклівых на свеце таксама набярэцца і, можа, больш чым гаваркіх. Ды патрапіла яму па якойсьці патрэбе пайсці ў нядзелю на рынак. То ніколі не хадзіў туды, а тут раптам пацягнула яго. Ці што Дакулісе купіць спатрэбілася, ці самому. І вось якраз з таго часу чалавека быццам падмянілі. А ўсё з-за птушак. І хто там надумаў прадаваць іх — сама не ведаю, бо ніколі ж раней я не заўважала, каб хто прыносіў птушак на рынак наш. Ну, там малако, яйкі, а то ж птушкі. Гандляваць птушкамі... Смяхоцце адно. Але ж ён купіў іх. І потым зачасціў на рынак. Убачыць птушку і купляе. А некаторым нібы аднаго гэтага і не хапала. Пачалі лавіць і насіць птушак на рынак. Сорам аж. Ну, а ён купляе іх і выпускае недзе. Людзі тым часам языкі чэшуць: «Дык ён жа перапрадае іх і гэтым самым вунь якую капейку зарабляе». Ніхто ж не ведае, што ў небаракі і пенсіі ўжо не стае на кусок хлеба. Дакуліха сваім корміць. Нарэшце, дайшло да таго, што пачалі прыносіць птушак яму дадому. Тады і не вытрымала Дакуліха. Спачатку сароміла, потым узяла палена ды аднаго прагнала з хаты, другога. Глядзіш, і перасталі хадзіць. Але ж стары не кінуў свой занятак...

З таго вечара я заўсёды выходзіў з хаты, калі чуў, як крычалі на вуліцы:

— Дземідзёнак!..

Дзеці кожны раз беглі за ім на рынак, і пасля я даведаўся, што яны былі таксама галоўнымі пастаўшчыкамі птушак.

Дземідзёнак хадзіў толькі пасярэдзіне вуліцы. Я прыкмеціў, што на ім заўсёды была адна і тая ж сацінавая кашуля, і праз некалькі дзён я ўжо мог сказаць, колькі на яго штанах накладзена латак. У нядзелю ён праходзіў паўз нашу хату двойчы—на рынак і адтуль. Пры гэтым ён ніколі не глядзеў па баках. Але аднойчы ён здрадзіў сваёй звычцы, калі гэта толькі было звычкай. Ён раптам паглядзеў на мяне. І можа таму, што для яго я на гэтай ціхай вуліцы быў чалавек новы, ён нечакана зняў свой руды брыль і прывітаўся. З таго разу ён ужо не праходзіў міма, каб хоць не дакрануцца рукой да свайго брыля. Рабіў ён гэта паспешліва, нібы шкадаваў патраціць на непатрэбную справу лішняга часу.

Паступова я пачаў лавіць сябе на тым, што ўжо не магу не думаць аб ім. Мяне неяк цалкам захапіў гэты пануры дзівак, і я, напэўна, шмат перажыў бы, калі б аднойчы ён не выйшаў на вуліцу са сваёй клеткай.

Што ж за чалавек ён?

У паводзінах Дземідзёнка мне не хацелася бачыць адно звычайнае, няхай нават дзіцячае, захапленне адзінокага старога. Чамусьці не верылася, што ён вось так узяў ды ўзваліў на сябе клопат, які ў астатніх выклікаў спагадлівую ўсмешку. А можа ён па прастаце сваёй адно палічыў за зло, а другое—за дабро і тады зрабіў свой дзіўны занятак—купляць і выпускаць на волю птушак—мэтай таго жыцця, якое яшчэ заставалася за ім і якое трэба было пражыць?

Мяне цягнула да Дземідзёнка, і я хутка гатовы быў разам з хлапчукамі бегчы за ім на рынак, хоць і лічыў, што яны гэтым крыўдзяць яго.

У далейшым амаль так і атрымалася...

Здарылася, што адзін раз Дземідзёнак не знайшоў на рынку птушак. Гэта, відаць, з'явілася для яго нечаканасцю. Стары вяртаўся адтуль узрушаны.

(Заканчэнне на 4-й стар.).

Уздзенская раённая бібліятэка імя Паўлюка Труса. Тут заўсёды многа чытачоў.

Фота **УЛ. КРУКА.**

ВАЧЫМА ДЗЯЦЕЙ

Новая кніга для дзяцей «Зачараваны гарлачык» М. Даніленкі* цікавая. У ёй больш выразнай, чым у ранейшых творах аўтара, стала абмалёўка персанажаў. Адчуваецца старанная праца над словам.

Характэрнае ў гэтых адносінах апавяданне «Боты-скараходы», якім адкрываецца зборнік. Ёсць у гэтым творы тое, што мы называем унутранай цеплынёй. Апраўданасць сітуацый, праўдзівасць характараў падкупляюць. Сюжэтныя хады натуральныя, пераканаўчыя. Аўтарскія рэмаркі ў характарыстыцы герояў трапныя. Моўныя сродкі багатыя. Асабліва добра «працуе» на характарыстыку герояў дыялог. Узяць хоць бы размову бацькоў Толі перад ад'ездам таго ў вёску да дзядзькі Арцёма:

«—Навошта столькі бярэш? (абутку — **М. К.**). Босы будзе гайсаць каля рэчкі: яно і здаравей і куды зручней малому.

— Па табе, дык няхай дзіця прастуджваецца альбо, няўрокам кажучы, стрэмкі ў ногі заганяе,— запярэчыла маці. — Не прывык ён у горадзе бегаць босы...»

М. Даніленка разумее псіхалогію юнага героя, яго жвавую, дапытлівую натуру. А, бадай, галоўнае ў тым, што ён умее глядзець на рэчы вачыма дзяцей. Што гэта так, можна пераканацца, прачытаўшы апавяданні «Зачараваны гарлачык», «У багатай градзе», «Кірылка фатаграфуецца са сланіхай» і інш.

Зборнік «Зачараваны гарлачык» няроўны ў мастацкіх адносінах. Некаторым яго творам уласціва «лабавое» вырашэнне тэмы, «маралізаванне», якое змяншае ўздзеянне на маленькага чытача. Такое апавяданне, напр. «Мамін памочнік», хутчэй нагадвае замалёўку ў піянерскай газеце. Мяркуйце самі. Віцева мама працавала на ферме даглядчыцай цялят. Калі адно з іх захварэла, бацькі Віці былі не супраць узяць цяля дадому. Віця прывык да цяляці так, што пасля таго, як яно паправілася, стаў наведваць ферму, стаў памочнікам маці. Вось і ўсё. Вядома, факт гэты мог стаць асновай апавядання. Але не стаў. Віці, па сутнасці, у творы нябачна. Мэты пісьменнік не дасягнуў, бо задума не знайшла цікавага ўвасаблення.

«Мамін памочнік» — не адзінае слабае апавяданне ў зборніку. Нічога новага не даведаецца маленькі чытач і з апавядання «Кармушка». Яно зводзіцца да агульнавядомай ісціны, што птушак добра падкармліваць скарынкамі хлеба, збожжам, як гэта робіць герой твора Саша.

Сляды паспешлівасці, недапрацаванасці носіць на сабе і апавяданне «Садоўнікі».

Малюнкі Г. Клікушына да кнігі вызначаюцца дакладнасцю, яны будуць добра ўспрыняты дзецьмі.

М. КАЦЮШЫН.

* **Міхась Даніленка.** «Зачараваны гарлачык». Мінск. 1961.

Актывісты Валожынскага райкома камсамола выпускаюць сатырычную газету «Бокс». Члены рэдкалегіі дамагаюцца рэагавання на матэрыялы, якія змяшчае газета.

На гэтым тыдні выйшаў чарговы нумар «Бокса». Ён выкрывае парушальнікаў працоўнай дысцыпліны, гультаёў, самагоншчыкаў.

Заўсёды ля свежага нумара газеты можна бачыць яе чытачоў.

Фота **А. АЛІНА.**

БЕЛАРУСКІЯ КРАЯВІДЫ. На рацэ Прыпяць.
Фотаэцюд М. РУБІНШТЭЙНА.

Птушкі ляцяць на волю

(Заканчэнне. Пачатак на 3-й стар.)

Насупраць нашай хаты Дзямідзёнак спыніўся. Ён паставіў крыху непадалёку ад лаўкі, на якой я сядзеў, затым завярнуў на Калгасную вуліцу. Тады я і рашыўся пайсці следам. Але ўсю дарогу, пакуль ішлі, [illegible] і мне было сорамна.

Дзямідзёнак між тым не звяртаў на мяне ніякай увагі. Стары, напэўна, нават не чуў за сабой маіх крокаў.

Тым часам кончыліся цагляныя будынкі, якіх панастаўлялі за апошнія гады, і зноў пачаліся драўляныя хаты, як і на Ганчарнай вуліцы. Адно, што на Калгаснай яны былі ўсё новыя, бо ў вайну вуліца цалкам згарэла, і цяпер людзі адбудаваліся.

Неўзабаве Дзямідзёнак завярнуў у чыюсьці фортку, і на вуліцы я застаўся адзін.

Час цягнуўся марудна, тым больш, што я апынуўся ў такім становішчы, калі не ведаў, як паводзіць сябе далей. Самае горшае, чаго я баяўся, гэта — сустрэцца тут з Дзямідзёнкам твар у твар, бо дагэтуль хоць і няёмка мне было, але ж я мог яшчэ думаць, што ён не заўважыў мяне. Некалькі разоў я намякаўся было збегчы куды-небудзь, каб хоць на вочы яму не трапіць, але тая ж незразумелая сіла, што пацягнула мяне сюды, цяпер трымала ля форткі, і я вагаўся ў нерашучасці, аж пакуль не выйшаў Дзямідзёнак з хаты. Было позна ўжо што-небудзь рабіць.

Дзямідзёнак прайшоў моўчкі. Пакуль ён праходзіў міма, я стаяў, нібы вадой халоднай абліты.

У гэты момант з сенцаў выкацілася рахманая жанчына і гукнула праз двор:

— Колькі ён даў табе?

Адказаў ён тонкім голасам з хаты.

— А божухна! Дык ты ж танна аддаў! — заенчыла кабета.

— А што яны варты, вераб'і тыя,—спрабаваў нехта давесці.

— Варты! Варты! Закаркаў... Што табе чужых птушак шкада? Не будзь дурнем. Хай пускае на волю, калі ў яго многа іх!

Жанчына сказала гэтак і захіхікала, а мне, здаецца, упершыню зрабілася шкада Дзямідзёнка.

Клетку з вераб'ямі—гэта былі сапраўды вераб'і—ён ледзь не прыціскаў да грудзей, быццам баяўся, што вось-вось падыйдзе хто-небудзь і адбярэ іх у яго.

Накіроўваўся ён за гарадок.

... Выпускаў Дзямідзёнак купленых птушак кіламетраў за тры, там, дзе пачынаецца Зінкевічаў луг.

Я стаяў побач.

Свяціла яркае сонца, бліскала ў рэчцы вада. Павету тут было па-летняму настоена пахам красак, а некранутая яшчэ трава пагойдвалася пад сухім ветрам, і часам здавалася, што недзе на ўзлеску ледзь чутна калоцяцца блакітныя званочкі.

Я заглядзеўся на гэтае ціхае хараство прыроды і не заўважыў, як неспадзявана перамяніўся Дзямідзёнак. Стары раптам выпрастаўся, памаладзеў і ўжо ад таго, ранейшага Дзямідзёнка, нічога і не засталося. Ён з нейкім не па гадах дзіўным захапленнем пазіраў услед сваім птушкам, якія, трапечучы крыламі, пырхалі з клеткі, і твар яго ўвесь свяціўся.

Нарэшце я ўбачыў чалавека, які перажываў вялікую радасць.

Дамоў мы вярталіся, як харошыя знаёмыя, адно [illegible] размовы ў нас не выйшла. Затое цяпер нішто ўжо не перашкаджала мне заходзіць да Дакуліхі. Там я і даведаўся пра самае галоўнае.

Да вайны Дзямідзёнак жыў пад Вітунём, там, дзе Лясныя Дачы.

Служыў ён леснікам.

Сям'і ў яго не было—дачка, якой споўнілася [illegible], трыццаць гадоў, жыла замужам у горадзе, і ў яе гадавалася свая дачка. Да бацькі ж яе, відаць, нішто не цягнула, і яна ні разу не надумала прыехаць у родныя мясціны.

Тым часам пачалася вайна. Спачатку нішто не патрывожыла Лясныя Дачы, полымя вайны шугала далёка ад іх. Але праз дні вайна дакацілася і да Вітуня. Уначы было відаць, як палыхалі пажары па той бок Дняпра; грымела і варушылася навакольле.

Праз Лясныя Дачы пацяклі людскія натоўпы. Людзей збіралася так многа, што часам нават думалася, ці не рушыла гэта з месца цэлага паўсвета. Людзі ішлі і ехалі ў копаці і пылу—бежанцы, чырвонаармейцы. І на абочынах дарог разам з пабітымі гаршкамі валяліся закарэлыя крывавыя бінты.

Леснікова старожка, у якой жыў Дзямідзёнак, у тыя дні была поўная раненых.

Сам Дзямідзёнак ад рання да вечара прастойваў ля дарогі і ўсё ўглядаўся ў людскія твары, спадзеючыся сустрэць сваіх.

І яму пашанцавала, ён дачакаўся—прыйшла дачка. Яна прывяла з сабой трохгадовую дзяўчынку. Дзяўчынка пра дзеда толькі ад маці чула, што ён жыве недзе на беразе Ляснога возера. І, хто ведае, можа яна не раз уяўляла дзедку чарадзеем, а на самай справе аказалася, што гэта—самы звычайны дзед. [illegible] дзяўчынка сустракала на сваёй [illegible] з недаверам глядзела на старога, калі той узяў унучку на рукі. Дзіця было [illegible] на руках—бруднае, схудалае, відаць, за гэтыя дні нямала прайшло на сваіх ножках. А калі прачнулася на другі дзень і не было побач [illegible] дачка Дзямідзёнка пайшла далей, туды, [illegible] а дачку пакінула з дзедам. Хоць [illegible] прыгожае, якое чамусьці на[illegible] стаяў кругом, Аленка плакала. [illegible] Дзямідзёнак браў яе за ручку і вёў [illegible] па-ранейшаму ішлі і ехалі гнаныя [illegible] суціхала.

Вайна падступала да самых Лясных Дач.

Паток бежанцаў паступова радзеў, потым зусім спыніўся. І ў лесе ўжо сустракаліся адны салдаты. Пасля і іх не стала, хоць яшчэ доўга чуўся пад Вітунём пошчак кулямётаў. Нарэшце настаў дзень, калі зрабілася ў наваколлі зусім ціха, і на ўсе Лясныя Дачы засталіся толькі Дзямідзёнак і яго ўнучка.

Рабіць цяпер не было чаго, ды і невядома дзеля чага будзеш рабіць, і Дзямідзёнак сноўдаўся так па лесе, слухаў, як дзень за днём па-новаму пачыналі шумець хвоі: блізілася восень. Тады і прыйшлі да яго зноў людзі. То былі партызаны. Спачатку яны жылі ў лесніковай старожцы, але з надыходам зімы, калі выпаў першы снег, перабраліся за Мёртвае возера.

Зіма тая выдалася лютая, снежная. Мароз лез ва ўсе шчыліны, і ў старожцы даводзілася круглыя суткі паліць у печы. Дзед з унучкай з нецярплівасцю чакалі цёплых дзён.

Але аднойчы ў старожку ўварваліся немцы.

— Партызан?

Дзямідзёнак паціснуў плячыма.

— Дзе хаваюцца партызаны?

— Не ведаю.

— Тады збірайся!

— А як жа яна? Адна застанецца?—Дзямідзёнак паказаў на Аленку.

— Будзеш разумны, то не застанецца,—адказалі яму.

Старога пасадзілі на сані і павезлі ў Вітунь, а Аленку замкнулі ў старожцы.

Два тыдні прабыў Дзямідзёнак у камендатуры. І два тыдні яго вадзілі на допыт.

— Дзе партызаны?—пыталі кожны раз.

Дзямідзёнак маўчаў. Тады яго кідалі на падлогу і білі. А ўначы, калі выпадала хвіліна заснуць, яму снілася ўнучка і тая прыцярушаная снегам сцежка, якая вяла паўз возера да партызанскіх зямлянак. Ён яшчэ спадзяваўся, што адтуль па гэтай сцежцы прыйдуць па дзяўчынку, і з ёй нічога не станецца.

Два тыдні катавалі лесніка. І ўвесь гэты час ён мучыўся ад таго, што пакінуў дзяўчынку адну. Калі ж яго, нарэшце, выпусцілі на волю, то ён не знайшоў у сваёй халоднай старожцы ўнучкі. На падлозе ляжала адна скалелая сініца... Калі і як яна заляцела сюды—Дзямідзёнак не ведаў.

Да самага канца вайны заходзіўся ў горы стары ляснік. Колькі ні шукаў ён сваю ўнучку — знайсці не мог. Пасля вярнулася дачка. Пачуўшы страшную вестку, яна павалілася на лаўку і праплакала ўсю ноч. А раніцай пайшла...

Не мог, вядома, заставацца ў старожцы і Дзямідзёнак. Ён пакінуў Лясныя Дачы назаўсёды, каб нішто больш не нагадвала яму там аб непапраўнай страце.

... Дні праз два я паклікаў да сябе хлапчукоў і расказаў ім усё, што ведаў пра Дзямідзёнка. Яны разышліся прыціхлыя, з апушчанымі галовамі. Мне здавалася, што гэтым самым я зрабіў нешта добрае, нават, калі хочаце, абараніў спакутаванага старога ад людской надакучлівасці.

Дзеці сапраўды больш не даймалі яго. Паступова пераведзіся і птушкі на рынку. Неўзабаве іх ужо ніхто не прадаваў у гарадку, хоць Дзямідзёнак па-ранейшаму бегаў па вуліцы са сваёй клеткай. І гэта было самае непрыемнае.

Мне трэба было ўжо ад'язджаць, і я зайшоў развітацца. У сенцах мяне сустрэла Дакуліха.

— Ты можаш не заходзіць,—з дакорам зашаптала яна.—Чалавек вунь перажывае. А ўсё праз цябе. І навошта было гаварыць каму. Ён жа гэтымі птушкамі і жыў адно апошні час.

Дзямідзёнак сядзеў насупраць акна. Ён не павярнуў галавы на мае крокі. І за тыя некалькі хвілін, якія прабыў я ў Дакуліхі, стары не прамовіў ніводнага слова.

Пакідаў я Дакуліхіну хату прыніжаны і разгублены.

... Я надумаў загаіць чужую рану. І так няўмела ўзяўся за гэта. Лепш бы не брацца зусім. Бо не кожная рана паддаецца лекам. Асабліва калі на душы...

З таго дня я Дзямідзёнка не бачыў.

І. Х. ПЛАТНЕР

26-га ліпеня на 66-м годзе жыцця памёр вядомы яўрэйскі паэт Ісак Хаімавіч Платнер, які да апошняга свайго дня самааддана працаваў на вялікай ніве нашай шматнацыянальнай літаратуры.

Ісак Хаімавіч Платнер нарадзіўся ў 1895 годзе ў горадзе Сакалоў-Падляскі, Сядлецкай губерні (цяпер Польская Народная Рэспубліка), у сям'і краўца. З малых год ён працаваў па найму ў кравецкіх майстэрнях. У час першай сусветнай вайны выехаў у Амерыку, дзе жыў да 1932 года. Працаваў там настаўнікам у інтэрнацыянальных рабочых школах, у рэдакцыі газеты «Морген-фрайгат» (орган ЦК Кампартыі ЗША).

У 1932 годзе Ісак Платнер прыехаў у Савецкі Саюз. Працаваў спачатку ў Беларускім радыёкамітэце, потым у рэдакцыях перыядычных выданняў. У час Вялікай Айчыннай вайны знаходзіўся ў савецкім тыле.

Першыя вершы Ісака Платнера з'явіліся ў прагрэсіўным амерыканскім друку ў 1918 годзе. У 1930 годзе ў Нью-Йорку выйшла яго першая кніга вершаў і паэм.

Асабліва плённай і паспяховай была праца паэта пасля прыезду яго ў Савецкі Саюз. У 30-х гадах ім была напісана паэма «Аб краўцах», новы зборнік вершаў і некалькі кніжак апавяданняў для дзяцей, якія выйшлі ў свет у Беларусі. У апошні час у перакладзе на беларускую мову быў выдадзен зборнік яго вершаў «Соль зямлі». Дзве яго кнігі ў перакладзе на рускую мову выйшлі ў свет у Маскве.

Усе свае сілы і здольнасці Ісак Хаімавіч Платнер аддаў вялікай справе будаўніцтва чалавечага шчасця. Светлая памяць аб ім назаўсёды застанецца ў нашых сэрцах.

ПРАЎЛЕННЕ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР.

ПА ЗВЫЧАЮ ДЗІКУНОЎ

Чалавек у гадзіну ночы вяртаўся дадому. Надвор'е было цудоўнае, і пешаход адчуваў сябе выдатна. Ён слухаў шолах ліп над галавой, мармытаў песеньку і не думаў ні пра якую небяспеку. Ды·якая небяспека можа пагражаць чалавеку, няхай нават апоўначы, у цэнтры Мінска?!

І раптам страшэнны ўдар па галаве. Чалавек траціць прытомнасць, падае. З акна шостага паверха ўпала бутэлька.

— Прабачце, — спытае чытач, — калі гэта было?

На шчасце, гэтага не было. Чалавека не забіла. Але такое магло быць. Тым больш, што ўпала не адна бутэлька, а цэлых восем. І кідалі іх на ўвесь мах. Кідалі п'яныя хуліганы з акна 36-й кватэры дома № 28 па праспекту імя Сталіна.

Гэтая кватэра да апошняга часу належала артысту Тэатра імя Янкі Купалы Віктару Тарасаву.

Людзі, якія зрабілі гэты ўчынак, маюць нейкія адносіны да мастацтва. Але ў той вечар, пра які ідзе гутарка, яны ператварыліся ў самых звычайных дзікуноў. Адно што — дзікуны, як пішуць пра гэта вандроўнікі, танцавалі пад гукі там-тама, а гэтыя завялі магнітолу і скакалі не ў набедраных павязках, а ў гарнітурах цывілізаваных людзей.

Імёны дзікуноў, якія носяць гальштукі і танцуюць пад магнітолу, мы выпісалі з пратаколаў у аддзяленні міліцыі Ленінскага раёна горада Мінска.

Перш за ўсё гэта гасцінная «гаспадыня дома» Тамара Міхайлаўна Тарасава. Яе «дарагімі гасцямі» былі акцёры кінастудыі Расціслаў Шмыроў, Уладзімір Паначэўскі, памочнік рэжысёра студыі Віктар Сяргееў, сцэнарыст студыі дакументальных фільмаў Генадзій Бекарэвіч.

Зазіраць у чужыя кватэры без дазволу ўвогуле непрыемна, тым больш, калі на вокнах перад табою зашморгваюцца фіранкі. З гэтай прычыны мы і не бачылі поўнай карціны таго, што адбывалася на кватэры Тарасавых. Але сёе-тое даведацца нам усё ж удалося. Мы гутарылі з суседзямі, гарталі пратаколы міліцыі. Адзін з суседзяў сказаў так: «У гэтых Тарасавых заўсёды шумяць. У замочныя шчыліны я не падглядваю, і што яны там робяць — бог іх ведае. Але шум у іх непрыемны. П'яны шум».

П'яны шум у кватэры Тарасавых, як пра гэта сведчаць дакументы міліцыі, у той злашчасны вечар пачаўся прыблізна каля дванаццаці гадзін. Да гэтага быў проста «шумок»: гарлапанілі песні, танцавалі пад магнітолу, якая замяняла бубен · палінезійцаў, крычалі нешта. І пілі. Калі ж у бутэльках больш нічога не засталося, удзельнікам папойкі захацелася паказаць сябе неяк незвычайна, «артыстычна». Дзіва што! Амаль усе ж яны артысты.

Нехта прыдумаў забаву:

— Давайце будзем біць чаркі!

— Ура! Геніяльна!

Чаркі былі разбіты. Гэтага здалося мала.

— Што там чаркі! Гэта ж дылетанцтва! Ні бляску, ні шуму...

І ў ход была пушчана «цяжкая артылерыя» — бутэлькі. Паспрабавалі спачатку біць у пакоі. Не выйшла: паркет спружыніць, ды і плошчы мала, няма дзе развінуцца.

— А што калі паспрабаваць з акна?

— Давай, дуй! Вітаю!

І вось адна за адной восем бутэлек паляцелі з шостага паверха на вуліцу, дзе яшчэ хадзілі людзі.

Выканаўцам галоўнай ролі аказаўся сцэнарыст Генадзій Бекарэвіч. Ён кідаў бутэлькі пад п'яныя выгукі і рогат усёй кампаніі. Было чутно, як са звонам разбіваецца шкло аб асфальт. Феерыя! Свята багоў!

Не ведаем, як шырока яшчэ размахнулася б кампанія, але тут награнула міліцыя.

— Мы не хуліганы, — п'яна ўсміхаючыся, пачала растлумачваць Тамара Міхайлаўна. — Нам хацелася трошкі пазабаўляцца.

— Вось дык забавы! — выказаў сваё здзіўленне міліцыянер

Тады была прыдумана другая версія. У іх, бачыце, адбывалася вяселле. І яны «па звычаю» б'юць посуд. Разбілі некалькі чарачак, але звычай патрабуе большага. Тады ўспомнілі пра бутэлькі. «Усяго тры бутэлечкі разбілі. Далібог, нічога страшнага».

Міліцыя ўдакладніла, што было разбіта восем бутэлек. Але справа не ў арыфметыцы.

Сустрэўшыся з міліцыяй, хуліганы падцялі хвасты. Мы чыталі іх «тлумачэнні». Кожнае з іх канчаецца словамі раскаяння: маўляў, мы вельмі шкадуем, мы прыстойныя, мы больш не будзем. Тлумачачы свой дзікі ўчынак, усе спасылаюцца на старажытны народны звычай, які патрабуе біць посуд на шчасце.

Віктар Сяргееў піша: «У другой гадзіне ночы, перад тым, як разыйсціся, вырашылі разбіць па старажытнаму народнаму звычаю посуд на шчасце. Былі разбіты ў пакоі дзве чаркі, а затым выкінута за акно на праезджую частку вуліцы тры бутэлькі».

Чытаеш гэтае і дзіву даешся: няўжо гэта пісаў памочнік рэжысёра!

Культурны ўзровень і эрудыцыя сцэнарыста Генадзія Бекарэвіча аказаліся яшчэ «вышэйшыя», чым у памрэжа. Яго аўтарству належыць наступная бязглуздзіца: «Згодна звычаю, які існуе ва ўсіх народаў, належыць біць посуд... А з тае прычыны, што іх (гэта значыць бутэлькі) разбіваць нязручна, дык мы вырашылі выкідаць на вуліцу...»

Удзельнікі п'янага вэрхалу, апроч таго, што хуліганы, яшчэ і не дужа пісьменныя людзі. Мова іх гламаздаватая, пішуць яны з памылкамі. Ім трэба б вучыцца, грызці граніт навукі, а яны дурня валяюць, жлукцяць гарэлку і кідаюць за акно, дзе ходзяць людзі, бутэлькі.

Чытач, відаць, думае, што п'яніц і хуліганаў прыцягнулі да адказнасці ў той жа дзень ці хоць бы на наступны? Далёка не. Яны, як кажуць, толькі трошкі спалохаліся. Мінуў месяц. 25 ліпеня я пабываў у міліцыі і даведаўся, што там падрыхтаваны дзве позвы, якія прапануюць з'явіцца ў суд двум удзельнікам п'янкі — Тамары Тарасавай і Генадзію Бекарэвічу.

— Ім, мабыць, дадуць па некалькі сутак за дробнае хуліганства, — сказалі ў міліцыі.

— Дык чаго ж бавіцеся? Давайце!

— Бачыце, яны ў суд не хочуць з'яўляцца.

Няма чаго сказаць, «уважлівая» прычына. А як жа з астатнімі ўдзельнікамі кампаніі? На гэтае пытанне мне адказалі:

— Не ведаем.

Не прынялі ніякіх мер у адносінах да хуліганаў і кіраўнікі тых арганізацый, дзе яны працуюць. Дырэктар Тэатра імя Янкі Купалы, дзе працуе Тамара Тарасава, тав. Тэлічан, напрыклад, лічыць, што гэта справа міліцыі.

Лібералізм у адносінах да хуліганаў не можа не абураць нас. Чалавек, які зрабіў хуліганскі ўчынак, павінен панесці заслужаную кару і неадкладна. Інакш хуліганы расперажуцца. А грамадскасць жа патрабуе, каб у іх пад нагамі зямля гарэла.

Хуліган баязлівы і разам з тым нахабны. Калі для яго пройдзе беспакарана дробнае злачынства (аблаяў, піхнуў жанчыну ў аўтобусе), дык заўтра чакай ад яго чаго-небудзь большага — на гэты раз ён не абмяжуецца лаянкай, а ўдарыць каго-небудзь па твары. А ў наступны раз ён і нож у ход можа пусціць.

Кожны выпадак хуліганства павінен асуджацца неадкладна і бязлітасна. І дзіва, як гэтага не могуць зразумець таварышы з Ленінскага аддзялення міліцыі? Чаму ж хуліганы, якія кідалі бутэлькі з акна на вуліцу, толькі трошкі былі напалоханы? Не, не так трэба абыходзіцца з хуліганамі!

Ян НЯМІГА.

НАШЫ ГОСЦІ

У памяшканні Мінскага цырка адбыліся гастролі эстраднага аркестра Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі.

НЕ ПАТРЭБНА ТАКАЯ РЭКЛАМА

Калісьці Карэл Чапек пісаў: «Вопытныя людзі запэўняюць, што першааснова ўсякага кінафільма—гэта грошы». На гэтую «першааснову», відаць, якраз і спадзяваліся пракатныя арганізацыі, калі выпускалі на экран вельмі слабы ў мастацкіх адносінах фільм «Раман і Франчэска», бо менш за ўсё спадзяваліся на яго літаратурную аснову. У гэтай рабоце Кіеўскай кінастудыі знайшлі здзіўляючае спалучэнне надуманасць сцэнарыя, непатрабавальнасць рэжысуры, нізкі ўзровень выяўленчага рашэння. І чым, як не касавымі меркаваннямі, кіравалася Мінская гарадская кантора кінапракату і яе друкаваны орган «Кінатыдзень Мінска», калі шырока рэкламавалі гэты кінафільм.

Прымітыўна пераказваючы змест кінафільмаў, ананімны аўтар або аўтары бачаць сваю галоўную задачу ў тым, каб абавязкова заінтрыгаваць гледача, паказытаць яму нервы, давесці пераказ да самага цікавага, з іх пункту погляду, моманту.

Кінафільм «Чалавек не здаецца», вытворчасці студыі Беларусьфільм», пададзены ў «Кінатыдні» такім чынам, што неспрактыкаваны глядач будзе ўпэўнены — ён ідзе глядзець чарговы дэтэктыў перыяду Айчыннай вайны. У анатацыі на гэты фільм прыгодніцка-дэтэктыўныя матывы засланілі тэму подзвігу савецкага чалавека.

Небяспечная тэндэнцыя затушаваць сацыяльную аснову фільма, высунуўшы на першы яго план дэтэктыў або любоўную інтрыгу, добра відаць пры характарыстыцы «Кінатыднем» замежнай кінапрадукцыі. Нядаўна на экранах Мінска дэманстраваўся індыйскі фільм «Народ абуджаецца», у якім расказана пра барацьбу вялікага народа былой брытанскай калоніі за новае жыццё, мір і прагрэс. А калі чытаеш анатацыю «Кінатыдня», ствараецца ўражанне, быццам гэта зноў такі звычайны дэтэктыў: крадзенае золата, турма, бандыты, паліцыя і г. д.

У аргенцінскім фільме «За доўгай сцяной» «Кінатыдзень» цікавіць перш за ўсё няўдалае каханне, шайка зладзеяў, забойствы...

А між тым галоўная ідэя гэтага кінафільма ў паказе сацыяльных кантрастаў капіталістычнага свету, беспрацоўя і бяспраўнасці мільёнаў.

Не так даўно у цэнтральным друку крытыкаваўся «Маскоўскі кінатыдзень». У якасці прыкладу, як прымітыўна аналізуюцца многія фільмы, быў прыведзены ўрывак з рэцэнзіі аб кінафільме «Каця-Кацюша». «Страшэнна крыўдна, калі цябе яшчэ ўсё лічаць маленькай і зусім не прымаюць усур'ёз... А як раззлаваліся хлопцы, калі Каця пра недахопы ў аўтамабільнай брыгадзе загаварыла! Асабліва Грыша... Ён проста бачыць яе не можа... Эх, Грыша, Грыша! Як ён не разумее, што маленькая Кацюша... ужо даўно кахае яго?!»

Рэцэнзенты мінскага «Кінатыдня» палічылі гэты прыклад за шэдэўр і слова ў слова перапісалі «твор» свайго маскоўскага калегі.

Выходзіць у нас у рэспубліцы яшчэ адно выданне — «На экранах Беларусі». І вельмі часта яго анатацыі як дзве кроплі вады падобны да анатацый «Кінатыдня Мінска».

Другі (а, можа, і той самы) аўтар «Кінатыдня» спісаў частку рэцэнзіі маскоўскага кінакрытыка Н. Зоркай на фільм Раберта Раселіні «Генерал дэла Ровера», змешчанай у часопісе «Искусство кино», № 1 за 1960 год.

Калі мастацкія кінафільмы яшчэ так-сяк карыстаюцца ўвагай «Кінатыдня Мінска», дык гэтага нельга, на жаль, сказаць пра дакументальныя і навукова-папулярныя. За апошні час толькі тры з іх, вытворчасці Цэнтральнай студыі дакументальных фільмаў, удастоіліся гэтага гонару.

Цэлы тыдзень у кінатэатры «Перамога» дэманстраваўся поўнаметражны дакументальны кінафільм «Наш Мікіта Сяргеевіч». А «Кінатыдзень», як гэта ні дзіўна, не паведаміў аб ім сваім чытачам нават у рэпертуарным плане. І толькі тады, калі на наступны тыдзень фільм пачаў дэманстравацца ў іншых кінатэатрах горада, «Кінатыдзень» выдзеліў яму 18 радкоў.

Недаравальную пазіцыю займае «Кінатыдзень Мінска» ў адносінах да работ Мінскай студыі хранікальна-дакументальных і навукова-папулярных фільмаў. За кароткі тэрмін свайго існавання студыя паспела зрабіць нямала цікавага. Нашы кінапубліцысты робяць вялікую і пачэсную работу, ствараючы кіналетапіс Савецкай Беларусі эпохі сямігодкі. Але дасягненні нашых дакументалістаў чамусьці зусім не асвятляюцца на старонках «Кінатыдня». На якіх падставах, напрыклад, ігнаруецца зроблены на высокаідэйным і прафесіянальным узроўні дакументальны кінафільм «Цытадэль славы», прысвечаны 20-гадовай легендарнай абароны Брэсцкай крэпасці? Каму ж, як не «Кінатыдню Мінска» прапагандаваць лепшыя творы беларускай дакументальнай кінематаграфіі?!

Ул. ЛАЎРОЎ.

ШМАТГРАННЫ ТАЛЕНТ

30 ліпеня спаўняецца 450 год з дня нараджэння выдатнага італьянскага дзеяча мастацкай культуры Джорджа Вазары.

Як пісьменнік, як гісторык італьянскага мастацтва перыяду яго росквіту, Джорджа Вазары недасяжны. Спалучаючы ў сабе талент навеліста і мастацтвазнаўцы, валодаючы ўпартасцю даследвальніка і вучонага, Вазары стварае стройную класічную працу па гісторыі італьянскага мастацтва перыяду Адраджэння, якая з'яўляецца скарбніцай багатага фактычнага матэрыялу. Яна раскрывае не толькі агульныя з'явы ў развіцці італьянскага выяўленчага мастацтва, але і дае канкрэтныя характарыстыкі і робіць крытычны аналіз дзейнасці і творчасці ўсіх таленавітых жывапісцаў, скульптараў і архітэктараў Італіі той эпохі.

Многія з гістарычных канцэпцый і крытычных заўваг Вазары не страцілі свайго значэння і ў наш час.

Вазары, як пісьменнік, выступае актыўным барацьбітом за ажыццяўленне вялікіх гуманістычных прынцыпаў Адраджэння. Ён здолеў узвысіцца да глыбокага разумення ролі рэалістычнага мастацтва Адраджэння, правільна ацаніўшы яго значэнне ў гісторыі сусветнай культуры. Іменна гэтая заслуга і прымушае нас цяпер успомніць імя Джорджа Вазары і аддаць яму належную пашану, як аднаму з яркіх мысліцеляў і творцаў мінулага.

Джорджа Вазары нарадзіўся ў 1511 годзе ў сям'і рамесніка-гаршчэчніка. Мастацкую адукацыю ён атрымаў у Фларэнцыі, якая была ў той час цэнтрам бурнай мастацкай дзейнасці. Асабліва моцны ўплыў аказаў на Вазары Мікеланджэла.

Апроч працы па тэорыі і гісторыі выяўленчага мастацтва, Вазары быў заўсёды заняты выкананнем шматлікіх заказаў на жывапісныя і архітэктурныя работы. Актыўны ўдзел прымаў ён і ў стварэнні Акадэміі мастацтваў, адным з кіраўнікоў якой быў доўгі час.

Вазары даў прагрэсіўную ацэнку гісторыі мастацкай культуры, устанавіўшы стройную карціну заканамернага развіцця і змены мастацкіх плыняў, у асноўным пацверджаную і нашым разуменнем гістарычнага працэсу. На думку Вазары, цудоўнае антычнае мастацтва застаецца ўзорам мастацкай праўды і прыгажосці.

Асабліва ярка асвятляе Вазары інжынерную дзейнасць Леанарда да Вінчы. «Ён быў першым, хто яшчэ юнаком паставіў пытанне аб тым, як выкарыстаць раку Арно, каб злучыць каналам Пізу і Фларэнцыю», — піша Вазары. Ад Вазары мы даведваемся, што Леанарда штодзённа рабіў мадэлі і чарцяжы, па якіх лёгка зносіць горы, прарываць тунелі, падымаць і перасоўваць цяжкія рэчы, асушаць гавані, адводзіць трубамі ваду. Вазары паведамляе, што Леанарда прапанаваў падняць, не разбураючы, фларэнтыйскі храм Сан Джавані.

Вазары быў і чулым мастацкім крытыкам. Зарукай дасканаласці, на думку Вазары, з'яўляецца набліжэнне да прыроды. Пачатак жа мастацтва — гэта сама прырода, узор або мадэль — цудоўнейшы сусвет. Мастацтва, такім чынам—адлюстраванне аб'ектыўна існуючага свету.

У сваіх працах Вазары выступае з тэарэтычным абгрунтаваннем поглядаў на тры важнейшыя пластычныя мастацтвы: архітэктуру, скульптуру і жывапіс.

Будучы буйным архітэктарам-практыкам, ён прытрымліваўся спосабаў, якія ўжываліся ў старажытнасці. У архітэктурных адносінах ансамбль вуліцы Уфіцый, створаны Вазары, сапраўды з'яўляецца таленавітай інтэрпрэтацыяй антычных форм і прыёмаў.

Ідэі эпохі адбіліся ў праекце ідэальнага горада, распрацаваным Вазары ў 1568 годзе. Ён разумеў горад як адзіны сацыяльна-эканамічны і архітэктурны арганізм. Абавязковымі яго патрабаваннямі былі: размяшчэнне ў здаровай мясцовасці, абараназдольнасць, дастатковая прастора і архітэктурная выразнасць. Вазары зводзіць усе вуліцы да галоўнай плошчы, на якой размяшчаюцца ўрадавыя будынкі. Ідэі абараназдольнага цэнтралізаванага горада былі пераняты многімі наступнымі горадабудаўнікамі. Шмат прагрэсіўных думак, закладзеных у праекце ідэальнага горада Вазары, не трацяць свайго значэння і ў нашы дні.

Найбольш рэалістычнай работай Вазары як жывапісца былі яго партрэты мастакоў, скульптараў і архітэктараў, якімі суправаджаюцца іх біяграфіі.

Мы з павагай перагортваем яго літаратурныя і навуковыя працы, са старонак якіх узнімаецца рэалістычна ўзвышанае жыццё, перад намі праходзіць галерэя лепшых і таленавітых сыноў тагачаснай эпохі, — мы адчуваем іх творчую працу, поўную барацьбы за годнасць чалавека — героя і грамадзяніна.

У гэтым слава і сіла прывабнасці выдатнага італьянца — жывапісца, пісьменніка, вучонага і архітэктара Джорджа Вазары.

І. БЕЛАГОРЦАЎ.

Галоўны рэдактар Нічыпар ПАШКЕВІЧ.
Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Аляксандр БУТАКОЎ, Кастусь ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Аркадзь МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), Пятро ПРЫХОДЗЬКА, Раман САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), Мікола ТКАЧОЎ, Янка ШАРАХОЎСКІ, Іван ШАЦІЛА, Рыгор ШЫРМА.

Праўленне Саюза пісьменнікаў БССР з жалем паведамляе аб смерці вядомага яўрэйскага пісьменніка Ісака Хаімавіча Платнера і выказвае глыбокае спачуванне сям'і і родным памёршага.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

АДРАС РЭДАКЦЫІ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара—3-25-25, аддзела літаратуры—3-22-04, аддзела мастацтва—3-24-62, аддзела культуры—3-20-54, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу.

АТ 03672.

Друкарня імя Сталіна.